

Jannat OK»zi Qaydadir
yoxud
Jiydalidan Chiqqan JoK»raqul

va uning xonadonida kechgan savdolardan naql etuvchi (ikki qismli dramatik qissa)

P>CThP±PsPICh PhjPSPrCThPμPμPIPSP°!.. PhjPiP°CTh CjPSP° PμP°CThPëP¶PiP° P±PsCThPiCfPrPμPε P±ChP»CjP°PSPiPëP·, PjPμPSPë TiP°Pj PsP»PëP± PePμC,PëPSPi, P±P°CThP°PeP° C,PsiPεCfCTh. PñPμPS P°CjP»Ps P±Cf PμCThPrP° T>PsP»PsP»PjP°PñPjP°PS... PñP·PëPSPiPëP· PeChCThPëP± C,CfCThPëP±CjPëP·PePë, P±Cf CThCThC, T°PëCThC , T>PsP»PsT>, C...P°P»T>Pë PSPsPrPsPS, C,ChPiPsCThPë, P±CfPSPëPSPi CfCjC,PëPiP° - P¶CfPrP° P·PμCThPëPëP± PePμC,PrPë PsPrP°Pj, PsPIT>P°C,P»P°CThPë TiP°Pj P¶PSPiP° C,PμPePeP°PS... PñPμPSPë P°P»P±P°C,C,P° P±PëCThPiP° PsP»PëP± PePμC,PëPSPi, C...CfPrPs C...P°PñCThPëPSPiPëP·PSPë P±PμCThCjPëPS!Pj.Pμ.P§PμC...PsPi, B«PhP»CjP° P·PsCThB»

Tomosha koK»rsatuvchilar

Domla yoki Ustoz - sobiq markschi olim, akademiklikka davTh™vogar, evTh™tiqodidan qaytmaydigan odam, 60-65 yoshlarda
Xonim yoki Yangamullo - Domlaning xotini, B«oyoq chiqarganB» tijoratchi, orzusi - yana-yana yaxshi yashamoq, 55-60 yoshlarda

Tursuniy yoki Shogird - Domlaning shogirdi, B«qirq yillikB» aspirant, endi fan nomzodi, doktorlikka havasmand, 35-40 yoshlarda
Rahmatulloh Jiydaliyoyki Boy ota - amerikalik oK»zbek, B«vatanparvarB», xonadonning doimiy mehmoni, rosa tetik koK»rinsada, 60-65 yoshlarda

Klara yoki Komilaxon - Domlaning qizi, aridek chaqishga usta, hayotidan norozi, arosatda, 35-40 yoshlarda

Melis yoki Melivoy - Domlaning asl merosxoK»ri, lekin B«KapitalB»ni qoK»liga ham olib koK»rmagan, B«tingK»ir-tingK»irB» musiqachi, B«darveshB», 28-30 yoshlarda

Asal xola yoki Ammashka - benavo oqsoch kampir, tili zahar, oK»zi mehribon, 70 yoshlarda

B«OqkaptarB» yoki Operachi q i z - Melisga tegib olishga qattiq axd qilgan, bu yoK»lda moshinaning yukxonasida dimiqib oK»lmoqqa ham tayyor unvonparast qayliq, 25-26 yoshlarda

Sardor - B«otasi deputat boK»lsa-daB», oK»zi repetitor yigit, 22-23 yoshlarda

Luizaxon yoki B«AylavyuB» - Klaraning erkatoiy qizi, oK»zbek boK»lmoqqa orzumand, 17-18 yoshlarda

Er-xotin - bularning kimligi hali nomabTh™lum, 35-40 yoshlarda

Bu manzaralar yangi asr boshidagi tahlikali kunlarda Toshkent va shahar atrofidagi soya-salqin chorbogK»lardan birida kechadi.

Birinchi qism

Talvasa
yoxud

Shaharda Nima Shovqin?

Muqaddima

Saqnaning parda oldidagi xilvat burchagi. Yengil halinchak-kursiga yastanib olgan Xonim, burnining uchida jimjimador koK»zoynak, qoK»lida kalkjulyator, allanimani hisoblamoqda. OyogK»ining tagida sandiqdek keladigan bahaybat jomadon.

Undan olingan kiyim-kechak, lash-lushlar yemak stolining ustida uyilib yotibdi.

Xonim. ToK»rtta B«bukleB» kostyumchik - yetmish olti dollardan - uch yuzu toK»rt dollar. Olti jemper - yigirma sakkiz baksdan - bir yuzu oltmish sakkiz qoK»qonga tushdi. Besh juft B«lodochkaB» tuflil - oltmish olti... Qimma-at. Qirq dona kolgotka, yoK»gK»-a, qirq toK»rt dona - yigirma ikki dollar. Tuzu-uv. Haligi savillar qayoqqa ketdi ekan-a? (Engashib jomadonni titkilaydi, nihoyat bir toK»p yaltiroq gK»ilofli siynaband chiqadi. Birini gK»ilofidan sugK»urib tomosha qiladi.) ZoK»r ketadi ammo! Necha baksdan desamikin?..

Tashqarida moshina kelib toK»xtagani eshitiladi. Eshigi qarsillab yopilib, zum oK»tmay Melis paydo boK»ladi. GK»irt mast, oyogK»ida turolmaydi.

Melis. Ma-a-ma, privat!

Xonim (qoK»lidagini apil-tapil jomadonga tashlab). Melischik, jonim, qayoqlarda yuribsan? Aeroportga chiqib bizlarni kutib oladimi desam... SogK»indim! Ke, bir oK»pay!

Melis (gandiraklab uning boshiga keladi). Ma-ma!

Xonim (tavTh™naomuz ohangda). Oyi!

Melis (battar gK»ashiqib). Mama!

Xonim (koyinib). Oyi! Endi B«oyiB» boK»ladi, jinnivoy! Birov eshitsu nima deydi? Bular haliyam... (OK»ptirishga engashgan oK»gK»lining gardaniga lab urib qoK»yadi.) Endi u yogK»idan... Melisginam, erkatoiyim!

Melis (gK»oK»ddayib). Melivoy! Endi Melivoy boK»ladi, oyivoy!

Xonim. Ha, mayli-mayli. Melivoy, voy-voy!

Melis. Va-abshe, endi Melivoy boK»ladimi, Melisqul boK»ladimi - bari bir goK»r! Qachon kelindi? Boy otam ham keldilarmi?

Xonim. Boya... U ham keldi. Hamma shu yerda, Melischik. Kutgani chiqmading?

Melis. Bu yoqda nima gap-u... Yana xotin ovlaganimi? Yoki bu gal hovli koK»rganimi?

Xonim. Unaqa dema, toychoq! Eshitsu, xafa boK»ladi. OK»zi qandoq mirovoy odam! Bizlarga qandoq yordamlar qilyapti!

Melis (stol ustidagi lash-lushni titib koK»rib). Voy-boK», Turkiyani koK»chirib kelmadingizmi ishqilib? Kojinka qani? Kamera qani?

Xonim. Kelasi safar-da, Melischik. Bu gal xarajat koK»payib ketdi. XoK»pchik?

Melis. XoK»pchik! Papam qani?

Xonim. Papang... Dada degin, uyat boK»ladi! Dom-la-a ishlayaptilar. Qattiq ishlayaptilar! Muhim maqola ustida! (Kimgadir, aftidan, Domlaga taqlidan.) Ustida, bilding! OK»zing qalaysan, jujunchik? Mensiz qiynalib qolmadingmi? Klara... iya, Komila opang ovqat-povqatingga qarab turdimi ishqilib? Unikiyam kasha-pashadir-da? Maza-matrasiz oK»rischa allambalolar degin! U kishimning fikr-xayollari haliyam oK»sha yoqda, Leningradda! Peterburgmi endi? Yer yutsin! Baloga yoK»liqqur Viktor! Guldek

bolamni... Shuni anovi Rahmatjoniga bir...

Melis. QoK»ysangiz-chi, mama! Boy otam naqd oK»n yetti yasharini koK»zlab yuribdilar. OK»n sakkiz yashari boK»lsa ham - qaramaydilar. OK»zlari aytgan. Shaxsan menga!

Xonim. Hazilingni qoK»y, jonim. Rang-roK»yingga nima boK»ldi, tuzukmisan oK»zi? Melis. Rasvo!

Xonim (tashvishlanib). Nima boK»ldi, jonim? YoK»lda melisa-pelisaga tushdingmi, nima balo? Nima dedi, nima qildi?

Melis. Nima qilardi, chestKj berdi! KoK»zi koK»r emas, koK»rib turibdi - B«inomarkaB»!

Xonim. Ha-a, tuzu-uv... TagK»in nima dedi?

Melis. Millioner mamashkangga salom ayt, dedi! Aytginki, bu arava urinibroq qopti, durustrogK»ini olib bersin, B«volKjvoB»sidan boK»lsa, yana yaxshi, dedi! Shunday dedi, chestniy pionerski, shunday dedi! (Kaftining qirrasini peshonasiga tirab B«salyutB» yasaydi.)

Xonim. Mayli-mayli, maynavozchilikni qoK»y. Qorning ochdir, nima yeysan? Ammashkang bir balo qilayotuvdi, jizza-pizzasidan tatinib turasanmi? Asal xola-a, huv Asal xola!.. (BoK»ynini choK»zib chaqira boshlaydi.)

Melis. Kerakmas! Shu tobda ovqat oK»tadimi tomoqdan!

Xonim. Bunaqa odating yoK»q edi-ku, jujuq! Yana deng - roK»lda! Shunaqa qilaversang, kojinka ham yoK»q, B«volKjvoB» ham yoK»q, bilib qoK»y, bola!

Melis. Men ichmay kim ichsin, mama! Hammasi rasvo! Hammayoq bardak!

Xonim (jonsaraklanib). Nima qildi, bolam?

Melis. Nima qilardi, oK»sha - papamning...

Xonim. OK»zingdan koK»rgin-da, jonik! Unisi oK»poq, bunisi - soK»poq, deysan. Papangning ham joni achiydi-da. Yoshing oK»ttizga qarab borayotgan boK»lsa!.. Charchabsan. Kir, yotib damingni ol. Ammashkangga ayt, ichkari uyga joy qilib bersin.

Melis. Yotaman! UygK»otganni - otaman! (Ketadi.)

Xonim. XoK»p, xoK»p, boraqol. (Yana buyum titishga kirishadi.) Shaharda tinchlikmi? (Shunchaki.) Aeroportdan toK»ppa-toK»gK»ri yo yoqqa kelaverdi. Shaharda nima bor!.. OK»ttizta lozimcha... Qanchadan olingan edi?

Melis (ichkaridan). Shaharda shovqin, toK»polon! Eh, hammasi ketdi! Hammasi! Mustaqillik ham! Erkinlik ham! Orzu-umidlar ham! Hammasi barbod boK»ldi! B«Oq kaptar, oppoq kaptarB»mish! B«Kel, seygilimB»mish! Mana senga! Hammasi ostin-ustun! Ammashka! Ammash!..

Xonim (mashgK»ulotiga shoK»ngK»ib ketganidan uning gapiga parvo qilmay, hardamxayollik bilan). Shaharda shovqin, shaharda shovqin... Qanchadan olingan edi bu savil?.. Hammasi ketdi, hammasi ketdi... Ikki dollarga bittadanmi, bir dollarga ikkitadanmi?..

B«Ketdi, ketdi, ke-etdi... (Xirgoyi qiladi.) Hammasi ketdi... Mustaqillik, erkinlik... ketdi, ketdi, ke-etdi...B» Mustaqillik... Necha dollardan edi? Ha-a, esladim, esladim... bir dollardan! Mustaqillik... bir dollar! Erkinlik... bir dollar! Hammasi boK»lib qancha?

B«Ketdi, ketdi, ke-etdi...B» OK»ttizta lozimcha - OK»ttiz dollar! B«Ketdi, ketdi, ke-etdi...B» (QoK»qqisidan oK»ziga kelib.)

Nima?! Mustaqillik dedimi boya? Ketdi? Voy! Qayoqqa ketadi? Voy, voy! Endi nima boK»ladi... bular? Hammasi?! (Jonholatda stol ustidagi narsalarni shipirib jomadonga tiqadi va yigK»lamsirab chinqiradi.) Domla-a! Huv domla-a! Bu yoqqa qarasangiz-chi, axir! Kuydik, ado boK»ldik!

Qayoqdandir kimningdir boK»gK»ik ovozdagi xirgoyisi eshitiladi. Kimdir Muyassar Razzoqovanning ovozi bilan B«Oq kaptar, oppoq kaptarB» qoK»shigK»ini kuylayotir. Bir lahza talvasada qolgan Xonim apil-tapil antiqa takkursida turgan telefonga yopishadi. GoK»shakni boK»yni bilan qisib, raqam teradi.

Xonim. BoK»sto-on! Hoy BoK»sto-on! Alyo! Al-yo! (GoK»shakni qarsillatib joyiga qoK»yadi.) He, padaringga lav B«TMnat! Sakkiz xonadonga - bitta telefon! Buyam bir kun ishlasa, bir hafta gK»ingK»illab turgani turgan. He, topilmay ket! Domla-a! Bormisiz, axir! (Bahaybat jomadonini zoK»rgK»a sudrab, yon tarafga kirib ketadi.)

Birinchi manzara

Shahar yaqinidagi chorbogK» - dacha. QoK»shqavat imoratning faqat biqini koK»rinadi. Hovli oK»rtasida kattakon jimjimador chorpoya. Xontaxtaning gird-atrofi koK»rpa-koK»rpacha, yostiqlar. ToK»rda, bizga koK»rinib-koK»rinmay bir kishi yonboshlab yotibdi. Uxlayapti, chamasi.

Imorat daraxtzor bokqa qaragan. Beriroqda - tepasi rangdor shifer bilan yopilgan omonat oK»choqboshi. OK»sha tarafda - darvozaxonadan nari xilvatroq joyda tizza boK»yi marmar koplangan inshootning bir burchagi koK»zga chalinadi. Basseyn, koK»m-koK»k suvi mavjlanib turibdi. Darvozaxona ustidagi bejirim panjarali koK»shksimon shiyponda Domla miz makon qurgan. Stol-stul, choynak-piyola. Bir yonda savatdan yasalgan tebranma kursi. Domla koK»zoynagini peshonasiga koK»tarib devor osha koK»cha tomondagi kim bilandir soK»zlashmoqda. QoK»shni shekilli.

QoK»shni (ovozi). YogK»i chiqib qolgandir, domla? Qachon qarasam...

Domla (hafsalasiz). Xay endi, ermak-da. Bekorchilikdan.

QoK»shni (ovozi). Foydasi yoK»q, foydasi yoK»q. KoK»rib turibsiz-ku!

Domla (oldidagi yozib oK»tirgan kattakon daftariga ishora qilib). Buni birov mendan tortib olarmidi? OK»zim uchun-da.

OK»tgan-ketganni xotirlab deganday...

QoK»shni (ovozi). SoK»ngra bir kun opketasiz-da, oK»sha yoqqa? Sizning oK»tgan-ketganlaringizni nashr qilib boK»lmas, domla!

Domla (parishon). Qaydam. Shunday boK»ladi shekilli. (dafa B«TMatan iljayib.) Tayyor yostiq-da. U yoqda yostiq boK»lmasmish-ku... Chiqing bu yoqqa, choy quyib beraman.

QoK»shni (ovozi). Uyga boray. Sherigim keldi. Navbatchilikka. Ertaga institutda yigK»in bormish.

Domla. YigK»in ham qilib turasizlarmi? Chatoq-ku. Qanaqa yigK»in ekan?

QoK»shni (ovozi). Rostmi, yolgK»onmi, akademiya saylov boK»larmish, degan gap chiqib turibdi.

Domla (beixtiyor jonlanib). YoK»gK»-e? ZoK»r-ku! Anchadan beri paysalga solib kelinayotuvdi oK»zi...

QoK»shni (ovozi). Yana bir urinib koK»rmaysizmi, domla? Qilingan xizmatlar yetarli boK»lsa! Gard-kamiga-da!

Domla (ikkala qoK»lini taslimona koK»tarib). Bas endi, inim! Tavba qildik! OK»zingiz aytasiz-ku, B«foydasi yoK»q, foydasi yoK»qB» deb. Shu gap-da. Bir yozuvchimidi, B«Endi meni bukaman deb, sindirib qoK»ymanglar tagK»inB» degan ekan. Yaxshi aytgan! OK»zimizni qoK»chqor sanamasak ham, shoxlar sinib tamom boK»lgan, uka!

QoK»shni (ovozi). QoK»y boK»ppolganmiz deng?

Domla. Undan ham battari! Endi yoshlar ko'rsin bu yog'ini. Mana, o'zingiz harakat qiling. Fan do'xtiri, professor!
Qo'shni (ovozi). Hazillashypsizmi, domla? Shuncha fan do'kaylari turganda bizga yo'l bo'lsin! Foydasi yo'q, foydasi. Siz bilan bizning foydani anovi basseyndan topib turganimiz o'zi g'animat. Qo'ying! Siznikiga ham kelib turishgandir?
Domla (o'ng'aysizlanib). E, yo'g'K-e... Kechamidi, uch-to'rttasi adashib keppolgan ekan, haydab yubordim. Anovinaqa qizlar bilan kelishibdi, bor-e, dedim. Suvni nahsga botirib...
Qo'shni (ovozi). Tirikchilikning aybi yo'q, domla. Cho'milib bo'lib uch-to'rt so'm tashlab ketadi, harna-da. Siznikidan chiqib keyin menga borishdi. Suv-ku, suv, yuvib ketar... Nima qilay, uy to'la bola-baqra, yeyman-ichaman deb turibdi! Ha, kechagilarning orasida anovi akademik oshnangizning nevarasiyam bor ekan. Huv anovi, o'tgan galgi saylovda siz bilan tushgan... Mustaqil domla deysizlarmi?
Domla (ijrg'anib). Mustaqulov... Muxbir deng! Qaysidir gazetani to'ldirib har hafta maqola chiqaradi-ku. Maddoh! Mustaqillikni xususiylashtirib olgan u! OK'ziniki! Kechagi zamondagi o'yinlarini bilarsiz?
Qo'shni (ovozi). Qo'yavering, domla, foydasi yo'q. Oxiratda javobini berar!
Domla. Sodda bo'lmang, ukam! Javob-pavob bermaydi - ateistlarning peshvosi u!
Qo'shni (ovozi). Chorbog'ingizda o'tiraverib zamondan orqada qolibsiz, domla! Hozir oshnangiz - mav'naviyat va mav'rifatning peshvosi! Besh mahal namozni kanda qilmaydi deb eshitaman.
Domla (bo'shshahib). Hay, shunday bo'ptimi? Mayli, iymonini bersin. Zamon shuniki bo'lib qoldi, nachora!
Qo'shni (ovozi). Xonim keldilarmi, domla? Kennoyimiz? Safarda edilarg'ochog'i?
Domla (istar-istamas). Kelganday. Bittasi ivirsib yuruvdi, o'sha bo'lsa kerak.
Qo'shni (ovozi). Ha, yaxshi, ko'nglingiz endi xotirjam. Shu deymen, domla, xotin-qizlarimiz dunyoga chiqib ketdi-ya! Siz bilan biz bu yerda basseyn qo'riqlab, jo'xori qayirib...
Domla. B'Erleri uyda turib, xotinlari savdo qilurB'. Eshitganmisiz? Oxirzamonning alomatlaridan biri shunday emish-ku.
Qo'shni (ovozi). Astav'furulloh deng, domla! Oxirzamonga hali ancha bor!
Domla. Men o'zimni aytyapman, inim. Har bandaning oxirzamani o'zi bilan ekan. Mayli, yo'ldan qolmang siz. Chaqirsa - chiqmadingiz. Ertaga biror yangilik bo'lsa, kelganda aytib berarsiz.
Qo'shni (ovozi). Indinga kelaman. Navbatim - indin.
Domla. Indingacha biz haq deb jo'xori qayirib o'tirar ekanmiz-da?
Qo'shni (ketayotib, haysirgan ovozi). Globallashuv zamonida yashayapmiz, domla! Dunyoda bir gap bo'lsa, zum o'tmay eshitasiz - radio bor, televizor!
Domla (ko'zoynagini peshonasidan tushirib, ishiga kirisharkan). Mayli, inim, yaxshi boring. Uydan yugurib chiqqan Xonim hovli o'rtasida bir zum to'xtab, ko'kragiga tuf-tuflyadi. So'ngra atrofga alanglab, o'choqboshida kuymanib yurgan Asal xolaga ko'zi tushadi.
Xonim (zarda bilan). Amma! Quloqlaring tom bitganmi, nima balo?
Asal xola. Ha, ha, xonimjon? Men bu yoqda ekanman-da.
Xonim (ensasi qotib). B'Xonimjon, xonimjonB'! Men sizning xotiningiz emasman-ku, amma! Necha yildan beri aytaman-a: Roza Hasanovna, tamom!
Asal xola (tusi o'zgarib). Hay, nima farqi bor? Xo'p, ana - Ro'za Hasan...
Xonim (ijrg'anib). Zahar xola! Domla qanilar deyapman?
Asal xola tumshayib, qo'lidagi kag'ir bilan shiyponga ishora qiladi. Domla ko'zoynagini peshonasiga surib, panjaradan pastga engashadi.
Domla. Ha, xonim, tinchlikmi? Dunyoni buzvordingiz-ku shovqin solib! Nima gap o'zi?
Xonim (bo'shshahibrots). OK'zingiz-chi! Boyadan beri chinqiraman... Kim bilan buncha g'ochog'ir-g'ochog'ir qildingiz?
Domla. He, qo'shni. Uyiga ketayotgan ekan. Prokurorning hovlisida turadigan-chi!
Xonim (bepisand). Ha-a, anovi qorovulmi? OK'sha bilan shuncha gaplashadimi odam? E, qoyilmasman sizga, domla!
Domla. Bilsangiz, xonim, u odam - fizika-matematika fanlari do'xtiri, professor! Xuddi eringizga o'xshagan, kerak bo'lsa! Sohasi boshqa, xolos.
Xonim. Voy-voy, shu kishi-ya?! Qo'ysangiz-chi, domla! Bir juldurvoqi-ku! Do'xtir bo'lsa, professor bo'lsa, birovning hovlisida qorovullik qilib yurarmidi?!Domla. Avvalo, begona emas, tug'ishgan jiyani. Prokuror! Haftada ikki-uch bor kelib jiyaning hovlisini qo'riqlab ketsa nima qipti? Prokurorning o'zi bu koshonaga kelib turolmaydi-ku, to'g'rimmi? Qolaversa, ilm odami, qo'li kaltaroq. Buning ustiga, bola-chaqasi ko'p emish.
Xonim. Mana, siz ham ilm odamisiz - qo'lingiz uzunmi?
Domla (hazilga burib). Mening qo'lim ham, oyog'im ham uzun! Xohlasam - Turkiyaga yetadi, xohlasam - Dehliyu Dubayga!
Xonim. Kesatyapsiz-a? OK'zingiz ham rosa kegzansiz Moskvayu Leningrad qilib!
Domla. Sizniyam armoningiz qolmagan, xonim! Sochiyu Qirimlar eslaridan chiqdimi? Keyin-keyin undan ham nari - Bolgariya, OK'rtta Yer dengizi bo'ylab sayohatlar! Mazaxo'rak bo'lganlar-da, o'shalarni xumor qilibmi, mana, uyda o'tirolmay qoldilar. OK'rgangan ko'ngil...
Xonim (past tushib, ham qofiyasiga). ...o'rtansa qo'yimas! OK'zingiz oborgansiz-ku!
Domla. Ana shunisiga dog'man-da... Bizga kelsak, bizniki ilmiy kengash, konferensiya yo seminar deb atalguchi edi. Yalang sayru sayohat emas!
Xonim. Bizniki ham sayohat, ham tijorat deb ataladi! Chidaysiz-da, xo'jayin! Chidayolmasangiz... siz sho'rlikda prokuror jiyam ham yo'q!
Domla (nochor iljayib). Bizga unaqa dahmaza jiyanning keragi ham yo'q, xonim afandim, o'zingiz borsiz, yetib ortadi!
Xonim (haligi tahlikada bu gapning tagiga yetmay). E, xudoga shukr-e! Shunday deb turing. Aytganday, eshitdingizmi?..
Darvozaxona tarafdanday B'Q kaptarB' ko'shig'i yangrayotir.
Domla. Eshitdim, eshitdim. Boya ham eshitganday bo'luydim. Shu qo'shniqni yaxshi ko'rman-da, xonim. Xuddi oppoq gullagan olchazorda sayr qilib yurgandek bo'ladi odam. Sizni qo'ltiqib! Huv bir vaqtlardagidek! Yon-veringizda oq kaptarlar charx uradi, jannatning o'zi! Saodat Qobulovning qo'shig'i...
3 Kitoblar Olami | Sever.UZ | Uzsmart.UZ

Xonim. Shoir boK»pketing-e! Men boshqa gapni aytyapman, domla...

Domla. Quloq soling, quloq soling! (Bosh tebratib.) Shunday ashulalar ham bor-a dunyoda! Eh, qani mening yoshligim?!

Xonim (quloq tutib). Anovi moshinadan kelayotganga oK»xshaydi. Radiosini oK»chirish esidan chiqibdi-da.

Domla. Iya, soK»taqoK»zingiz shu yerdami? Qachon keldilar?

Xonim. Huv, qachon edi! Ijodga shoK»ngK»ib, moshinaning ham tovushini eshitmagandirlar-da?

Domla. Balki, balki. Chaqiring, oK»chirib qoK»ysin.

Xonim. Charchab kelgan ekanmi, ichkari kirib tarrakday qotib qoldi!

Domla. OK»lguday urib kelgan deng! Shu ahvolda moshinaga oK»tirib... Odam boK»lmadi bu bola!

Xonim. QoK»ysangiz-chi, xoK»jayin, kim odam ekan shu zamonda!

Domla. Klarangiz koK»rinmay qoldi?

Xonim. Pastda, podvalda. Dam olyapti. Qizi bilan. Muzdekkina! Qarang, bu issiqqa chidab boK»ladimi? Bitta sizga bilinmaydi.

Hur-hur shiyponda oK»tiribsiz-da.

Domla. Zerikyapti-ya shu qiz? Shahri shovqinga oK»rgangan...

Xonim (xoK»rsinib). E-e, gapirmang... Hoy, tushib anovining radiosini koK»rsangiz-chi endi!

Domla (shoK»xchanlik bilan). XoK»p boK»ladi, xonim! XoK»p boK»ladi, Roza Hasanovna! Hozir-da.

Domla yogK»och zinapoyadan tushib keladi va shiyponning orqasida - bizga koK»rinmay turgan moshinaning eshigini ochgani eshtiladi. Ul-bul murvatini tekshirib chiqqan boK»lsa kerak, eshik yana qarsillab yopiladi. Bu vaqt boyagi qoK»shiq ham tingan.

Domla (shiypon tagidagi chorqirra ustunga suyanib turgan xotining oldiga qaytib). E, koK»cha-koK»ydan kelyapti shekilli...

(OK»choqboshi tarafga qarab.) Amma! Biror narsangiz bormi? Qorin piyozning poK»stlogK»i boK»pketdi-ku!

Asal xola. Birpasginada boK»ladi, aylanay, sabr qilasisiz.

Xonim (ensasi qotib). Aylanay, oK»rgilay... Bu kishi - domla!

Asal xola. XoK»p, xoK»p, xonim... RoK»za Hasan... (Birdan zahri qoK»zib.) OK»zingiz uyga kirib andakkina damingizni olsangiz-chi, aylanay! YoK»ldan kelgan odam! Bu xotin charchamaydiyam!

Xonim. Charchab boK»pti! Zahar xola!.. (Domlaga yuzlanib, birdan past ovozda.) Hech gapdan xabaringiz yoK»qmi, domla?

Mustaqillik ketganmish-ku!

Domla (beixtiyor, ajablanib). Mustaqillik?! Qanaqa mustaqillik? Qayoqqa ketadi? Nega? OK»ylab gapiryapsizmi oK»zi, xonim?

Alahsiramayapsizmi ishqilib?!

Xonim (oK»zini otslagandek). Kim bilsin, boya oK»gK»lingiz shunday deb toK»ngK»illagandek boK»luvdi. OK»zim ham yaxshi anglayolmay qoldimmi...

Domla (besaranjomlikka tushib). Esi joyidami oK»zi?! Bor, uygK»ot!

Xonim. Uxlayapti bola. Turolmaydi.

Domla (dargK»azab). UygK»ot deyaapman hozir!

Xonim. Voy, voy! OK»zingizni bosing, xoK»jayin! Unday boK»lsa, kuyib qoladigan men-ku! Shuncha mol, sarmoya! Sizga, qaytaga, yaxshi boK»lmaydimi? Ishlaringiz yana yurishib, akademiya, saylov...

Domla (xezlanib). OK»v, xotin, es-pesingni yedingmi?! OK»ylab gapiryapsanmi, axir? Nahotki, men... Kir, uygK»ot!

Xonim (dafaB™atan chatnab). UygK»otmayman! Kerak boK»lsa, kirib oK»zingiz uygK»oting! (YoK»lni toK»sib.) UygK»otib

boK»psiz! Men bu odamni suyunib ketadimi desam...

Domla. Suyunib ketadi? Obbo-o! Mening, mendaqalarning ishi yurishishi uchungina kechagi zamon qaytishi kerak ekanmi? Buni xayol qilmoqning oK»zi borib turgan telbalik, razillik-ku!

Xonim. Huv birda oK»zingiz ijtimoiy adolat, tenglik gK»oyalari yana qaytib maydonga chiqishi mumkin, degandek boK»ludingiz shekilli?

Domla (bir zum gangib, soK»ng yotigK»i bilan, saboq maromida). Aytgandirman. Chunki bu - orzu, insoniyatning oK»lmas orzusi! Tarixiy sharoit, mavjud tuzum yo siyosat taqozosi bilan, yoki urush-toK»polonlar davrida u mavB™lum muddat kun tartibida turmasligi, unutilishi ham mumkindir. Ammo odamzod bor ekan, bu ideal hech qachon eskirmaydi, yoK»q boK»lib ketmaydi. Shu gaplarni oK»zingiz ham bilasiz-ku, xonim - fan nomzodi degan hujjatingiz bor qoK»lingizda! Loaqal, qadimgi Rim demokratiyasi, Forobiy boboning odil jamiyat haqidagi orzularini eslang!..

Xonim. Esladik, esladik, domlai kalon! Lekin - hayot boshqa, anovi orzu-xayollar boshqa!

Domla (fikridan chalgK»imay). YoK»q, xonim, siz gapni chalkashtiryapsiz. Mustaqillik boshqa, ozodlik tushunchasi bir boshqa, ijtimoiy adolat, tenglik gK»oyalari - boshqa! Axir, milliy mustaqil mamlakatda ham adolatsizlik, bedodlik hukm surishi mumkin-ku. Misol kerakmi sizga?.. Bilgingiz kelsa, men ijtimoiy adolat, insoniy tenglik tarafdoriman, xolos. Zinhor-bazinhor kechagi istibdodning emas! Qolaversa, odamzod muayyan bir gK»oyadan charchasa yoki ijtimoiy tabaqalashuv, haqsizlik haddan oshsa, jamiyatda muvozanat buziladi. Ana shunda islohot yo inqilob zarurati tugK»ilib, mulk qoK»ldan qoK»lga oK»tadi. Huv OktyabrKj inqilobi chogK»ida shunday boK»lgan, bilasisiz.

Xonim. OgK»zingizdan bol tomadi-ya, domla!

Domla (birdan boK»shashib, choK»nqayib qoladi). Robiya! Senga nima boK»ldi? Shuncha yil birga yashab, nahotki, meni bilmasang?! Nahotki men... Attang, attang!

Xonim (yigK»lamsirab). Bilganim uchun aytyapman-da! Shunday odam, shuncha mehnat qilgan olim, bugungi kunga kelib ahvolingizni qarang! Men ham kuyaman-da! Kuyanimdan...

Domla (vishillab oK»rnidan qoK»zgK»aladi). Ahvolimga nima qipti, mochaxar, ogK»zingni yum-e!

Xonim (gezarib, B«ozod Sharq ayoliB» qiyofasiga kirib). Menga baqirmang, xoK»pmi! Meni siz boqayotganingiz yoK»q! Sizning davringiz oK»tdi endi, domla! Hozir - demokratiya zamon!

Domla (quvlagudek talpinib). He, oK»sha demokratiya-pemokratiyangga qoK»shib seni!..

OK»choqboshidan Asal xola, koK»lida kapgir, sarosimada er-xotin tomon yoK»rgK»alab keladi.

Asal xola. Ibi, aylanaylar, sizlarga nima boK»ldi? Uyat boK»ladi-ya, domlajon! Uyat-a, xonimjon! Siz bir gapginadan qolib uyingaga kirsangiz-a!

Chorpojada yotgan mehmon - Rahmatulloh Jiydaliy yostiqdand bosh koK»tarib, bu mashmashani taajjub bilan kuzatadi.

Jiydaliy. E, e, domullo! Ovozlaringiz baland-baland chigK»di, yangamullomizga hazil qilyapsizmi deyman?

Domla (hovridan tushib, xijolatomez, ammo zaharxanda bilan). Yangamullongiz bizga xotin boK»ladilar, Rahmatvoy! Siz

aralashmang, bahuzur damni olavering. Siz aytgan hazilni biz hoK» bir zamonlar chimildiqda qilganmiz, ukam!
Jiydaliy. XoK»p, xoK»p, domullojon, uzr. (Keyin bamaylixotir, maroq bilan davom etadi.) Bizga deng, domullojon, chimildiqqa kirganda kelinchakni avval bir shapati urganlar, B«voyB» desa - bir tepganlar. Ana soK»gK»ra oK»la-oK»lguncha bosh koK»tarib betingizga qarasin-chi! Yo bir ogK»iz soK»z aytib koK»rsin-chi!
Domla. Amerikani aytyapsizmi, Rahmatvoy?
Jiydaliy. YoK»-oK»q, domullo, AfgK»onni, shamoliy AfgK»onni. Amrikoda kelin sizni uradi, sizni tepadi-ya! (Kuladi.)
Domla. Biz ham Amerikaday boK»ppopmiz-da unda?
Jiydaliy. YoK»gK»-e, domullojon, unday demang. Xudo saqlasin! Sizlar, fikrimcha, Amriko bilan AfgK»onning oK»rtasida hozir. MoK»'tadil.

Domla. MoK»'tadil boK»lgani qursin deng! (Hamon serrayib turgan xotiniga qarab, odatdagidek yumshoqlik bilan.) Siz kirib bunday bir radio-televizorni qoK»yib koK»ring-chi, rostdan ham nima gap ekan?
Xonim (tumshayib uy tomon burilarkan). Erkak zotining bari - bir xil: Amerikada ham, oK»sha AfgK»onida ham! Feodal!
Jiydaliy (xonimning ortidan). Yangamullomiz koK»p olimu oqila ayol-da, domullo! Baraka topsinlar.
Domla (parishonlik bilan). E, soK»ramang, Rahmatvoy! Ilmu amallarini namoyish qildilar-ku boya, koK»rdingiz!
Domla chorpoyaning bir chetiga oK»rnashadi. Har ehtimolga deb kapgirini oK»roq misol koK»tarib olgan Asal xola oK»choqboshiga qaytib ketadi.
Jiydaliy. Domullo, siz hali yangamullomizga hamma teng boK»lmogK»i lozim, deganday gap qildingiz-a? Qandoqasiga teng boK»lsin, axir? Mana, besh panja barobar emas-ku!
Domla. Besh panja barobar emas, toK»gK»ri. Ammo hadeb shu naqlni odamga ishqayverish ham nodurust-da, Rahmatvoy. Axir, inson deganingizning besh barmoqdan boshqa avB™zolari ham - yana bir qoK»l, ikki oyoq, yelkasida kalla, kallasida miya ham bordir! KoK»ngli-chi, koK»ngli, yuragi?! Besh panja deysiz, shuning qaybirini tishlamang - birday ogK»riydi-ku! Demak, zohiran uzun-kaltaligiga qaramay dardi, botini bir xil ekan-da, toK»gK»rimi? Bandalari ham Ollohga ana shu yoK»sin bogK»langan, uning oldida ana shunday teng, barobar emasmikan? A, labbay? Eski kitoblaringizda ham yozilgan-ku!
Jiydaliy. Lokin bu dunyoda ahvol boshqacharoq-da, domullo! Mana, masalan, man mulkdoru sarmoyador. Siz boK»lsangiz, tenglik, barobarchilik qilaman deb, shuni olib yoK»qsillarga taqsimlab bermoqchisiz. YoK»qsil deganingiz roK»yi jahonni kanaday bosib ketgan, eh-he! Uni baribir toK»ydirib boK»lmaydi, ishonung! Hov kechagi zamonda ham, oK»zingiz bilasiz, otabobomning bor sarvatini bir sidra shunday gK»orat qilib edilar, endi kelib yana... Insofdan emas-da bu ishingiz, domullo!
Domla (begK»ubor kulib). YoK»q, yoK»q, Rahmatvoy, mol-davlatigiz oK»zingizga buyursin, ukam. Uni endi hech kim sizdan tortib ololmaydi, qoK»rqmang. Dunyo bugun sizlarning qoK»lingizga oK»tgan-ku! Mana, siz insof-insof deydapsiz. Men ham shu adlu insofni aytmoqchiman-da. Qaysidir kuni gazetda oK»qidim: Rossiyada raqibi otib oK»ldirgan bir ashaddiy kallakesarni dafn etishga uch ming odam toK»planibdi, uch ming! Tobuti yigirma besh ming dollar turarmish. Kiyib yotgan kostyumi - besh ming, oyogK»idagi poyabzali ham necha ming dollar! Ana shu tobutu kiyim-bosh bilan koK»miladi, bilsangiz. Bu yoqda boK»lsa - hali siz aytgan kanaday son-sanoqsiz yoK»qsil bir parcha nonga zor! KoK»ngilxushi yoki bachkana bir ermakka million-millionlab sovurib yotgan nahanglarni esa oK»zingiz mendan yaxshi bilasiz, birodar!
Jiydaliy (qizgK»anish bilan). Hayf, hayf! Lokin pulu sarvat oK»ziniki boK»lgandan keyin ixtiyori ham oK»zida boK»ladi-da, taqsir!

Domla. XoK»sh, shuncha millionni birgina odam qayoqdan, qanday qilib topibdi ekan, qani, ayting? Ha-a, balli, qingK»ir yoK»llar bilan, nayrangu firibgarlik bilan qoK»lga kiritgan! Demak - harom, harom aralashgan! Siz boK»lsa insofdan gapirasiz! Yo insof degani faqat bechorahol yoK»qsilga tegishli matohmi? ToK»gK»ri, bu nafsu manfaat dunyosida hamma bir xilda boy-badavlat boK»lmogK»ining iloji yoK»q. Lekin xudo barchani teng qilib yaratgani haqiqat-ku! Har kimning fevB™liga yarasha bergani ham haqiqat. Deylik, sizga nasib etgani - menda yoK»q, menda bori - sizda boK»lmas. Oliy adolat degani mana shu emasmi?! Men boya shunday tenglik, umuman, asl mohiyat haqida gapirgan edim, durust anglamabsiz, birodar. Eshitgandirsiz, qadimda bir dono darvesh zoK»ru zoK»ravon podshohning huzuriga ikkita bosh chanogK»ini koK»tarib kelib, qaysisi shohnikiyu qaysi biri gadoniki ekanini ajratib berishni soK»ragan ekan. Podshoh harchand tikilib qaramasin - bosh chanoqlari bir xil emish!.. Derazadan X o n i mning chiyillagani eshitaladi.

Xonim. Na radiosi ishlaydi, na televizor oK»lgur! ToK»k yoK»q, yana oK»chirib qoK»yishibdi. Sahro bu, sahro! Sahroyi Kabirda ham telefon-pelefon boK»lar! BoK»stondan soK»rab bilay desam, Turkiyaga ketishdan oldin sotkamni Luizaga bergan edim, yoK»qotib qoK»yibdi kasofat. Rahmatjon, telefonigiz yoningizdami, uka?
Jiydaliy. Manikining quvvati oK»lgan, yanga-mullo. Chiroq kelsa, qizitib olamiz hali, tashvish qilmang.
Shu chogK» darvozaxona tagidagi mashinadan yana oK»sha qoK»shiq eshitaladi.
Jiydaliy. Meliboy ukamiz bir qoK»shiqni qayta-qayta yozib olgan ekanlar. Lekin ohangi koK»p musaffo-ya, domullo?

Ikkinchi manzara

OK»sha kun, oK»sha manzara. Kechga yaqin palla. KoK»shksimon shiypon. Domla tebranma kursida oK»tiribdi. RoK»parasida - B«oqpadarB» shogirdi Tursuniy
Domla. Qani, gapirsinlar, Tursuniy janoblari, olamda nima gap?
Tursuniy OK»sha-oK»sha, ustoz. Hammasi oK»zingiz bilgandek. Buyuk kelajak sari intilib yotibmiz!
Domla. Yashang, intiling! Shaharda tinchlikmi ishqilib?
Tursuniy Tinchlik boK»lmay nima boK»lard? Har qadamda - posbonlarimiz! Hammayoq suv quygandek... (Taajjub aralash.)
Boya ham soK»radingiz-a shu gapni, domla, tinchlikmi oK»zi?
Domla. Men qaydan bilay, ukam? Shahardan kelgan - siz! Biz mana shu xilvatgina Astrobodda, dunyodan bexabar, haq deb oK»tiribmiz-da. Na telefon ishlaydi, na televizor. Dashti biyobonday gap!
Tursuniy Unaqa demang-e, ustoz! BogK»ingiz naqd jannatning oK»zi-ya! Ayniqsa, hozirgidek yoz kunlari! Mana, oK»zimiz ham yugurib-yutoqib kelib oK»tiribmiz-ku!
Domla. Siz-ku, ukam Tursuniy, bekorga kelmagandirsiz?
Tursuniy Nega, ustoz? Sizni bir koK»ray dedim-da. Innakeyin, syurprizimiz ham bor - moshinani yangiladik! Shuni bir koK»z-koK»z qilib, duongizni olib, yuvib bermoqchi edik-da sizga.
Domla. E, muborak boK»lsin, muborak boK»lsin! Moshinangiz hali bejirimgina edi-ku, Tursuniy? Qanaqasidan oldingiz?

Tursuniy B«VolgaB» deganlarining zamoni oK»tdi endi, domla! OK»ziyam koK»p xizmat qilgan edi.

Domla. Ha-a, koK»plarga xizmat qildi, koK»plarga...

Tursuniy (pinak buzmay). Rais buva - doK»stingiz tagK»in bir mardlik qildilar-da.

Domla. Omon boK»lsinlar! U kishining kasblari - mardlik doim! Bizga ham koK»p himmat koK»rsatganlar.

Tursuniy E, sizga xar qanchasi oz, domla!

Domla. KoK»pirmang, ukam, koK»pirmang. Rahmat.

Tursuniy Bir maslahat bilan ham keluvdim, ustoz.

Domla. XoK»sh, xoK»sh?

Tursuniy DoK»xtirlikni boshlasammi deb turibman...

Domla (oshkora taajjub bilan). DoK»xtirlik?! Obbo, siz-ey! ZoK»r-ku!

Tursuniy Bu gal ham oK»zingiz bosh boK»lsangiz...

Domla. Shoshmang, shoshmang. Mavzu-pavzu tayinmi oK»zi? Tasdiqlatib olganmisiz?

Tursuniy Bu yogK»ini oK»zingiz tasdiqlab berasiz-da, domla! Mavzumiz shu... zamonaviyroq boK»lsami devdim. Har jihatdan qulay-da.

Domla (dangaliga). Yab ʻ™ni? Qaysi jihatdan?

Tursuniy (qizarib-boK»zarib). OK»zimning ustozimsiz, domla, aytaveray: oK»smoqchiman, karKjera qilmoqchiman! Dotsent atalib shoK»ltillab yuraverish ham jonga tegdi. Bugungi zamonda oK»zagidan olmasangiz, oyoq ostida qolib ketar ekansiz...

Domla. OK»sing, marhamat! Lekin ilmning, doK»xtirlikning nima ahamiyati bor ekan bunda?

Tursuniy Har holda, anketaga fan nomzodi degandan koK»ra fan doK»xtiri deb yozilgani zoK»r-da, domla! Lavozimga tanlanayotganda shunisiga ham qaralar ekan...

Domla (oK»zini goK»llikka solib). Obbo, Tursuniy, Tursuniy! Buni qarang-a, ilm-fan deganlari oK»sha yerda ham asqatar ekan-a, a? Xayriyat! Lekin - OK»zimi yoki quruq nommi?.. Hay, mayli, mavzudan gapiring!

Tursuniy Aytдим-ku, mavzu - OK»sha... mustaqillik, mustaqillik yillarida qoK»lga kiritgan yutuqlarimiz... Yangi tarix-da!

Domla. Nomzodligingiz oK»n toK»qqizinchii asr tarixidan edi-ku?! (GK»ijinibroq.) Gap bunday, ukam: shu mavzuni tanlagan boK»lsangiz, Mustafokuqlov domlaning oldiga borganingiz mavʻ™qul. Bunaqa mavzularning piri - OK»sha odam! Buning ustiga, menga oK»xshab poK»panak bosgan bir professor emas, kimsan - akademik! OK»zingiz aytganday - har jihatdan qulay! Keyingi vaqtda davralaring, gap-gashtak ham bir emish-ku...

Tursuniy (erga qarab). Dadam, doK»stingiz B«Bu yogK»iga ham ustozingning etagidan mahkam tutasan!B» deganlar.

Domla (birdan boK»shashib, mungK»ayib). Hay, bir gapi boK»lar. OK»ylab koK»raylik-chi... Darvoqe, akademiya saylov ev ʻ™lon qilinarmish, xabaringiz bordir?

Tursuniy (jonlanib). Rostdanmi? Eshitmagan ekanman-ku hali. Bir kalla qilib koK»ramizmi yana? Mana, bu yoqda biz turibmiz!

Domla. Siz?!

Tursuniy Yugur-yuguriga-da! Busiz bitarmidi unaqa ishlar?!

Domla (ermakka kirishib). Men nima qilishim kerak boK»ladi unda, xoK»sh?

Tursuniy Uch-toK»rtta dolzarbroq maqola yozasiz, tamom!

Domla. Maqola?! Qanaqa maqola? Nega?

Tursuniy Mustaqillik haqida-da, domla!

Domla (oshkora masxaraga oK»tib). XoK»p, mayli. Nima deb yozamiz, qani?

Tursuniy Ustimdan kulyapsiz-a, domla? OK»zingiz bilasiz-ku hammasini! Mana, masalan: B«Ajoyib zamonda yashamokdamiz. Mustaqillik sharofati bilan xalqimiz...B» Va hokazo.

Domla. Va hokazo deng? OK»qigan odam kulmaydimi? Kechagi zamonda boshqa ashulani aytardi, domlasi qurgK»ur endi bu yoqqa oK»tibdi-da, munofiq, ikkiyuzlamachi ekan, demaydimi?!

Tursuniy Hammasi shunday qilyapti-ku, domla! Bir ogK»iz kechirim soK»rab, boshlayversiz-da. B«Zamon shunaqa edi, nachoraB» deganday...

Domla. Kechirimni kimdan soK»raymiz, sizdanmi?

Tursuniy (xijolatomez). Xalqdan-da, ustoz.

Domla. Keling, shuni sizdan soK»rayqolaylik. Maylimi? Siz ham xalqning bir vakilisiz-ku! Faqat bitta sharti bor: shu maqolani siz yozib bersangiz, qalay? Biz ham oK»zlariga yozib berganmiz-a, eslaridadir? XoK»sh?

Tursuniy (erga boqib). Odamni yomon olasiz-da, domla!

Shu choq shiypondan pastda suv shaloplaydi - kimdir basseyniga kalla tashlaydi. Noqulay vaziyatdan qutulgan Tursuniyga jon kirib, panjaradan oK»sha yoqqa egiladi.

Tursuniy (quvnoq ohangda). Iya, Melisboy, maza-ku! Chaqirmaysiz ham odamni...

Melis (suvning shaloplashi orasidan ovozi). Ha, ToK»lik domla, salom! Keling, pajalista.

Tursuniy Kalla qiziganmi deyman? (Domlaga oK»girilib.) Haliyung uryaptilarmi? Dissertatsiyani tashlab qoK»ydi-ya shu bola?

Domla. Kim bilsin, balki toK»gK»ri qilgandir... Unisi-ku mayli, oK»ttizga borayotgan odam, uylanmayapti. Yuribdi...

Tursuniy (tap tortmay). Osiltirib deng!

Domla (oK»qrayib). OK»zidan soK»rarsiz u yogK»ini! (Keyin ezgin bir koK»yda.) Tursuniy, gapni eshiting. Bundan bu yogK»iga akademiklik ham, ukademiklik ham - sizlarga siylov! Bergisi kelsa, loyiq koK»rilsak, shu choqqacha berardi. Bermadimi, demak, munosib emas ekanmiz-da. OK»zi shunday, biror bahona bilan bir-ikki daf'a panada qoldingizmi, galingiz oK»tdimi - boK»ldi, butunlay unutilib ketarkansiz. Biz-ku biz, allomai zamon atalgani ham! Buyam bir omad, peshona-da. U yogK»ini soK»rasangiz, falonchi nimasiga unvon oldi degandan koK»ra, nega shu odamga berilmadi, deyilgani afzal emasmi?! Endi, yetmishga qarab ketayotgan menday odam, akademik boK»ldi nimayu boK»lmadi nima! Anovi ChigK»atoyga koK»milish martabasini aytmasa! OK»lgandan keyin qaerga koK»milish-koK»milmaslik baribir emasmi? Menga desa, oK»t qoK»yib yoqib yuborsin! Musulmon qavmidan boK»lganimiz bilan, suyak savil shoK»ro zamonida qotgan, nachora! Hay, oK»ligimiz koK»chada qolmas...

Tursuniy (shosha-pisha). YoK»gK»-e, nima deyapsiz, domla! Sizday odamni albatta...

Domla (oK»zi bilan oK»zi, xayolchan). Odamgarchilik yuzasidan tobutimning bir yogK»idan siz - vaqt topsangiz-da, bir yogK»idan, kayfi boK»lmasa, anovi kasofat koK»tarib, biror yerga eltib tashlarsizlar. XoK»pmi? OK»zimga qolsa-ku, hoK»v olis Jiydalimga borib, ota-onamning yonida yotsam! Vo darigK»ki!.. (Birdan shoK»xchan tus olib.) YoK»-oK»q! Bir shoirimiz

aytibmidi, B«lekin hali-veri oK»ladigan tentak yoK»qB»! Nima dedingiz, Tursuniy?

Tursuniy Domla-a, koK»nglingizga kelmasa, bir gap aytsam?

Domla. Bizdayam koK»ngildan qolgan ekan-da, qarang!

Tursuniy Iya, domla, nima deyapsiz! Ustozimizsiz axir, ulugK» olim!

Domla. Shu ulugK»-pulgK»ingizni qoK»ysangiz-chi, Tursuniy! Qani, gapiring, nima demoqchisiz?

Tursuniy Men shoir-poir emasman-ku, endi anovinaqa demasangiz, iltimos!

Domla. Hamma sohaning ham shoiri boK»ladi, ukam. Siz oK»zingizning sohangizda shoirsiz!

Tursuniy Mening soham... nima u?

Domla. Gapni chuvaltirmang, Tursuniy, baloginani bilib turibsiz! Ajabo, shu vaqtgacha sira malol kelmagan bir hazilimiz endi...

Yoki B«inomarkaB» mingan odam birdan oK»zgarib qoladimi?

Tursuniy (oK»pkalab). Biz ham endi yosh emasmiz-ku, domla!

Domla (bu yogK»ini hazilga burib). Ha-a, tagingizda - B«inomarkaB»! Fan nomzodisiz! Mana, endi doK»xtir boK»lmoqchisiz!

Shu vaqt choy koK»tarib Xonim kelib qoladi.

Xonim. Ustoz-shogird yana topishibszlar-ku! KoK»rinmay ketdingiz-a, Tursunboy, bizlarni unutib? Kelinni opkelmabsiz-da?

Tursuniy Sizlarni unutib boK»ladimi, yangamullo!

Xonim (xushlamay). E, qoK»ying shu yangamullo-pangamulloni! Sizam anovi Rahmatjonga oK»xshab... Ular-ku endi eskicharoq.

(Domlaga yuzlanib.) XoK»jayin, kechga bir osh qilsakmi devdim?

Domla (beixtiyor). YavB™ni, masalan?

Xonim. Biz gK»alva safarlardan sogK»-salomat keldik! Nozik mehmonimiz bor - Rahmatjon. Mana, bu yokda Tursunboy keptilar.

Xullas, jamoat jam. Bugun shanba, dam olish kuni. Kim biladi, yana birov-yarim kepqolar.

Domla. Bozorga chiqib kelish kerak edi-ku?

Tursuniy (jon kirib). Tashvish qilmang, domlajon, hammasi yestKj! OK»zim sizlarga bir osh yasab beray. QoK»lbola qilib!

BoK»ptimi, kennoyi... Roza Hasanovna? (Panjaradan hovli tomon egilib hayqiradi.) Asal xola-a! Qozon-tovoqni tayyorlang, osh!

Tursuniy er-xotinning koK»zini shamgK»alat qilib, yonidan olgan oq konvertni stol ustidagi qogK»ozlar orasiga tikib qoK»yadida, shaxdam oK»rnidan turib, zinapoya hatlab xovliga tushadi. Hovlida qovushmaygina chorpoyaga joy hozirlayotgan Klaraga duch keladi.

Tursuniy (eski qadrdonlar misol dali-gulilik bilan). O-o-o! Klara Setkinga salomlar! Kak jiznKj, dorogaya? Ne skuchaem?

Klara. Iya, qirq yillik aspirantimizmi? Salom, salom.

Tursuniy Kakoy aspirant! Kerak boK»lsa - kandidat nauk, dotsent! Yana kerak boK»lsa - budushiy doktor, professor!

Klara. Buni qarang, alomat-ku! Forslarda bir naql bor: B«Az zogK» andalib paydo shudastB». Tushudingiz-a?

Tursuniy (suv yuqtirmay). E, mening forsha-morschasi bilan ishim yoK»q! OK»zingizdan gapiring. Neva boK»ylarini

sogK»inmayaptilarmi?

Klara. Xuddi Neva boK»ylarida men bilan qoK»ltiqlashib yurgandek gapirasiz-a, Tursunboy!

Tursuniy Havasimiz keladi-da, Klaraxon, havasimiz!

Klara (choK»rt kesib). Osh qilmoqchisiz shekilli, shundaymi? Nima yordam kerak sizga?

Tursuniy (xijolatomez). YoK»-yoK»q, hammasini oK»zimiz yestKj qilamiz! Sizlar shakarob-pakarob deganday...

Tursuniy oK»choqboshidan boltani olib, bizga pana bogK» etagiga tushib ketadi. Qars-qurs oK»tin yorayotgani eshitiladi. Imorat biqinidagi derazadan Luiza ning boshi koK»rinadi.

Luiza (hovlida yurgan Klaraga). Ma-a-m! KupatKjsya xochu!

Klara. Idi iskupaysya! ChoK»milaver!

Luiza (tantiqlik bilan). A tam - dyadya!

Klara. Nu podojdi togda. TogK»ang seni yeb qoK»yadimi?!

KoK»shksimon shiypon. X o n i m Domla ga choy quyib uzatadi.

Xonim. Yana iskananib qolibdimi buningiz? Bir qop narsa koK»tarib kepti-ya: goK»shtu yogK», aragK»u konKjyak!

Domla. DoK»xtir boK»lmoqchilar ukajoningiz!

Xonim (koK»zlari ola-kula boK»lib). DoK»xtir?! Voy-voy, ushlang, yiqilib tushaman hozir! Fan doK»xtiri-ya! Yana shoK»rlik

domlajoni yozib bersalar kerak-da, a?

Domla (taassuf bilan). Kim yozib beradi boK»lmasa? Manovi hovli-haram, anovi basseyn oK»z-oK»zidan bino boK»ptimi?

Qayoqqa qaramang, rais buvaning moK»ylovi koK»rinadi! Turib-turib, bariga oK»t qoK»yging keladi-ya!

Xonim. Voy-voy, oK»zimiz-chi? OK»zimiz qarab turibmizmi?!

Domla (zarda aralash). E, xonim, sizning anovi mozorbosdi kolgotkalarizingizdan qolgan chaqa-chuqa urvoq ham boK»lmasdi bunga!

Xonim (qoK»llarini beliga qoK»yib). Bundan chiqdi, biz faqat sayru sayohat qilib yurgan ekanmiz-da, a?

Domla (ikki qoK»lini baland koK»tarib). BoK»ldi, boK»ldi, shu yerda toK»xtang! Bu jangnomaning adogK»i yoK»q, bilamiz!

Xonim. Yozmaysiz, tamom! Kechagina ketingizdan B«domla, domlaB»lab chopgan Mustafoqulov ana - akademik, direktor boK»lib olib davrini surib yuribdi! Siz boK»lsangiz bu yoqda, birovlarga...

Domla (ovozini pasaytirib). XoK»sh, ayting-chi, sizga kim yozib bergan? Sizni olim qilgan kim?!

Xonim. Menga? Meni? (BoK»shashib.) OK»zingiz qoK»ymagansiz meni! Ziyolining xotini ziyoli boK»lishi kerak deb meni sirtqi

oK»qishga joylagan kim? Melisginamni manovi Zahar xolangizga tashlab, meni kutubxonama-kutubxona yugurtirgan oK»zingiz

emasmidingiz? Topganim - mana nima! Qaytaga, uyda jimgina tikuv-bichuvimni qilib oK»tirsam boK»larkan oK»shanda. Bitta

koK»ylak tikdirish necha pul hozir, bilasizmi?

Domla (oK»ychan). Hayotimdagi eng katta xato shudir balki...

Xonim (Domlaga engashib, pichirlab). Ja-a qoK»lingiz qichiyotgan boK»lsa, ana, BoK»stonga yozib bering! DoK»xtirskiy

yozdinirishga odam qidirib yuribdi. Soqqasi tayyor. OK»nta bermoqchi! KoK»kidan!

Domla (angrayib). BoK»stonga?! Unga nima kerak ekan ilm? HammayogK»i toK»lib-toshgan, deysiz-ku!

Xonim. Nomi-chi, nomi?!

Domla. Nomi? (Ensasi qotibroq.) Quruq nomni nima qiladi? Agar shugina kerak boK»lsa, mana, kelib menikini olsin. Tep-tekin!

Xudo haqki, berroraman - bezorman oK»zi!

Xonim (oK»zinikini qoK»ymay). Bugun boK»lmasa, ertaga bir kun kerak boK»ppqolarmish. Burun borida simirib qol deganday-da...

Domla. Ey xotin, seni ado qilgan shu BoK»ston boK»ldi aslida. B«BoK»ston undoq dediB», B«BoK»ston bundoq qildiB»... BoK»ston, BoK»ston... Shuning nomini eshitsam, koK»nglim ayniydigan boK»lgan, xudo xaqqi. Bu yoqda - manovi, ukajoningiz!..

Xonim. OK»sha BoK»stonoy dugonam boK»lmaganda, menga biznes sirlarini oK»rgatmaganida, sizu biz bu yerda ochimizdan...

Domla. Rozi edim! Ming bora rozi edim! (Bezor boK»lib.) Endi birpasgina ishimni qilay, iltimos... Hay, shoshmang, telefon ishladimi?

Xonim. Qayoqda!

Domla (birdan jonsaraklanib). Erkatoyingiz turdi-ya uyqudan? Ha, choK»milayotuvdi boya. Chaqiring 6u yoqqa! Nima deb valdiragan edi oK»zi u?

Xonim. Hozir undan hech gap ololmaysiz bari-bir! QoK»ying, yana birpas suv oK»ynab oK»ziga kelsin, keyin soK»rarsiz.

Shunchaki bir vahimadir-da. Hammayoq jimjit-ku. Bir gap boK»lsa!..

Domla. Astab ʘ™furulloh deb gapiring, xonim!

Xonim (ketaturib). OK»ylab koK»ring, ey - OK»nta! KoK»kidan-a!

Domla boshini changallab oK»tiribdi. Yana allaqayokdan boyagi qoK»shiq eshitingandek boK»ladi.

Domla (kallasini sarak-sarak qilib). Qayoqdan kelyapti bu? Yo miyaga oK»rnashib qolganmikan?

Uchinchi manzara

BogK» etagidagi olma soyasida - bir uchiga bolta sanchib qoK»yilgan uzun kunda ustida yonma-yon Tursuniy bilan Rahmatulloh Jiydaliy sigaret tutatib oK»tiradi. Oldilarida B«yarimtaB», talinkada parraklangan - bodring-pomidor.

Jiydaliy. Tursuniy ukajon, qachondan beri soK»rayman deb doim faromush qilaman-a. Bu, Tursun degich manzil qay viloyatda oK»zi?

Tursuniy Tursun - mening otim-ku, qanaqa manzil?! Unaqa joy borligini bilmayman men.

Jiydaliy. Axir, sizni Tursuniy demaydilar-mi?

Tursuniy Domlam shunday deydilar-da. Hazillashib. OK»zim - Tursunboy, Tursunali.

Jiydaliy. E-e, shunday deng. Bilmab edim, ukajon, oK»tin, oK»tin.

Tursuniy (orqaga ishora qilib). Ana, yorib qoK»ydim, yetar.

Jiydaliy. YoK»q, maning aybimdan oK»ting, gunohimni oK»tin qiling, deyopman. Bilsangiz, Vatandan tashqari biz

oK»zbaklarning har birimizda taxallus bor. Birlarimiz - Turkistoniy, birlarimiz - Buxoriyu Andijoniy. Yana birlari - Boysuniy,

GK»uzoriy va hokazo. Mani, masalan, ota-bobomiz asli Jiydali makonidan boK»lganlari uchun, Jiydaliy deb ataydilar.

Rahmatullohi Jiydaliy! AfgK»onu Saudiyoda hamma shunday deb taniydi. OK»zim koK»rmaganman hali u yerni. TogK» etagida

joylashgan koK»p zebo manzil deb tav ʘ™rif etadilar. Boboyu bobokalonlarimizning vatani-da. (Uzrxohlik asnosi u tarjimai

holining sharhiga tushib ketadi.) Biz boK»lsak, AfgK»onistonda tavallud topdik. Ollohning hukmi bilan. Ota-enamiz yamonning

zulmidan qochib, Amudaryodan gupsarda suzib oK»tgan ekanlar, qarang! Yetti pushtimiz doK»konchiyu sarmoyador boK»lgan-

da. Boz ustiga, bobomiz Buxor madrasasini xatm qilgan nafasleri koK»p oK»tkir mullo oK»tganlar. Yangi hukumat ismi mulloyu

doK»kondorga dushman chiqibdi. Nima qilasiz - qochasiz-da! E, ukajon, (kallasiga mushtlab) bu sabil bosh nimalarni koK»rmadi

deysiz! Begona yurt, gK»aribchilik, xoru zorlik! Oxiri Amriko bordik deng. Mamlakat boy! Qimirlagan jon nonsiz qolmaydi. Biz

ham shularga qoK»shilib yeldik, yugurdik, sarmoya topdik. Mana, odam boK»ldik. (Iljayib.) Bugun kimsan - millioner

Rahmatullohi Jiydaliy! Bu orada Vatan ozod boK»ldi. Keldik chopib. Fobrik, dav-dastgoh olib keldik. Sex ochdik, korxon

ochdik. Sovun chiqaramiz, qandolat chiqaramiz. Endi mana shu joylardan bir vatan sotib olib, obod qilmoq niyatimiz bor, ukajon.

Tursuniy (mamnun-mahliyoga oK»xshab). Yashang! Yashang, Rahmatjon aka, qoyil! (Atay merovsirab.) Nima, u yoqda,

Amerikada deyman-da, uy-joy yoK»qmi?

Jiydaliy (gK»urur-qanoat bilan). Bor! Bir emas, bir nechta! Bola-chaqamiz oK»sha yoqda. Lokin, man sizga aytsam, ukajon,

OK»zbakistonday yurt dunyoda yoK»q! Jahongashta akangizning gapiga ishoning! Bu bir tayyor jannat-ku! Qarang, hamma narsa

arzon, bemalolchilik! Bu joylarning safosini, mana shu orom oK»tirishimizni ayting! Amriko-da bunday bahuzur gurung qurib,

chaqchaqlashib boK»psiz! Ikki kunda xonavayron boK»lib ketasiz! Boy mamlakat boK»lgani bilan jahannamning oK»zginasi u!

Masalan, mana shu (qoK»lidagi sigaretni koK»rsatib) bir quticha tamaki u yoqda, bilasizmi, necha pul turadi? Besh dollar! Bu

yerda-chi, shunga yana besh dollar qoK»shib, bir oy tirikchilik qilsangiz xam boK»ladi.

Tursuniy Bizda oylikni dollar qilib bermaydi-da, aka!

Jiydaliy. Bu bir misoli gap-da, ukajon... Bachalardan nechta? (Javobini kutmay.) Sizga maslahatim: hozir, mana shu arzon

zamonda ikki-uchta hovli qilib qoK»ying. Keyin borib rahmat aytasiz manga.

Tursuniy Hozirdanoq sizga rahmat-u, lekin hovli dedingizmi? Ikki-uchta?!

Jiydaliy. Ha-da! Kivartir deydi-ya sizlar-da? Mana, man oK»zim Navoiy koK»chasidagi uylardan ikkita oK»shandogK»ini sotib

olyapman. A-arzon! Biri - olti ming dollarga tushdi, biri - sakkiz yarimga. Dunyoda bundoq arzon uy-joyini topolmaysiz, birodar!

Tursuniy (quvlik aralash). UZR, Rahmatjon aka, aybga buyurmaysiz. Dollar deganlari oK»zi qanaqa matoh boK»ladi, bir

koK»rsatmaysizmi?

Jiydaliy (ranjibroq). Sizdan yoshim ulugK», ukajon, mani mayna qilmang.

Tursuniy (gK»irt qasamxoK»rlik bilan). Xudo haqqi, koK»rmaganman sira! Hamma B«dollar, dollarB» deydi...

Jiydaliy. XoK»sh, qandoqa boK»ladi deb oK»ylaysiz?

Tursuniy Huv maktab darsliklarimizda shunday bir rasm boK»lardi: qorni semiz, shlyapali bir janob ogK»zi ochiq qopning oldida

hassasini oK»ynab turibdi. Qop toK»la tanga-chaqasimon narsa. Shu boK»lsa kerak-da dollari? Rasmning tagiga B«Millioner

kapitalistB» deb yozilgan edi...

Jiydaliy (astoydil qah-qahlab). Manga oK»xsharmidi? Qarang, manda undoqa qorin ham yoK»q, asocha ham! Lekin man ham

millionerman. Shundoq boK»lganim bilan sarmoyamdan bir tanga ham sarflamayman. Tushgan foiziga tirikchilik qilaman faqat.

BoK»lmasa, qandoq millioner boK»lasiz, ukam! Mana shu xonadonni aytaman-da, B«qiynalyapmiz, qiynalyapmizB» deydilar-u,

bundagi keldi-ketdi, sarf-xarajatni koK»rib yoqa ushlaysiz!..

Tursuniy Rahmatjon aka, bular bilan, yangamullomiz bilan-da, qanaqa tanishsiz oK»zi?

Jiydaliy (zavq bilan). E, buning tarixi qiziq, ukajon! Bilarsiz, Amrikodan chiqqan tayyora gohida Istanbulda bir-ikki soat toK»xtab, soK»gK»ra bu yoqqa qarab uchadi. Bular - ikki dugona tijorat qilgani borgan ekanlar. Tayyorada uchovlon bir joyda oK»tirib qolibmiz deng! BoK»stonoy degich sheriklari bor ekan. E, alomat! Balo, balo! Turkon Xotun-a deysiz! Gapdan gap chiqib, yangamullomiz maning Jiydaliy ekanimni bildilaru apoq-chapoq topishdik-qoldik. OK»zlariyam aslan oK»sha yoqdan ekanlar-da. Mana, endi qiyomatli opa-ukamiz, qarang! KoK»p uddaburon, fazilatli ayol, baraka topsinlar! Voqean, domullomizning oK»zlariyam Jiydalidan boK»ladilar, bilasiz-a? Shu hisobda biz bu xonadon bilan hamvatan, hamyurt, qarindoshday bir gap... Domullomizning ham yurtini ziyorat qilmaganlariga koK»p zamon boK»libdi. Man-ku bir musofiru muhojir, bu kishi nega tugK»ilgan vatanlariga bormadilar ekan... Ikkovlashib bir oK»tib kelamiz deb vaB™dalashib qoK»yganmiz hali, xudo xohlasi!

Tursuniy (kuyinib). Ustozning ishlari orqaga ketibroq qoK»ydi-da. Erta-indin akademik boK»laman deb turganlarida birdan mustaqillik kelib qoldi...

Jiydaliy (taajjub bilan). Iya, qaytaga zoK»r boK»libdi-ku! Mustaqilligu ozodlikka nima yetsin! Endi ikki karra akademik boK»lsalar ham kam!

Tursuniy (ensasi qotibroq). Endi boK»lolmaydilar. Zamon oK»zgarib ketdi-da, aka! Ustoz oK»sha zamonning odami edilar. BoK»lganda ham eng zoK»ri, eng nomdori! Eh-he, u davrlarni bilsangiz! Manaman degan allomalari ham ustozimizning ogK»izlariga qarab turardi!..

Jiydaliy (astoydil afsus chekib). Chatoq, chatoq boK»lgan ekan. Hay, bu zamonga oK»tsalar nima qiladi? Domullomizdan boshqalari oK»tgandir? Yoki ular ham chetda qolib ketdilarmi?

Tursuniy (diqqati oshib). U yogK»ini oK»zlaridan soK»rarsiz, aka!

Jiydaliy. Lekin oK»zlari koK»p ulugK» odam. Avliyo, avliyo! Bir uy kitobni xatm qilib ekanlar-a, ofarin! Yangamullomiz ham soK»ylab edilar. TagK»in deng, oK»sha kitoblarning bir qanchasini domulloning oK»zlari yozib ekanlar. Mana, endi ana shularning bari xatoga chiqibdi! Buyam bir falokat-da, ukam. Man ham deng, bundan koK»p yillar burun Pokistonda bir doK»kon ochib edim...

Shiypon tarafdin Domla ning hayqirigK»i eshitaladi.

Domla. Qozonga oK»t qalandimi, Tursunboy?

Tursuniy bir hatlab oK»choqboshiga boradi-da, oK»tinga olov yoqib, joyiga qaytadi.

Tursuniy (haysirib). Gurillab yotibdi, ustoz, zoK»r!

Jiydaliy hovli boK»ylab u yokdan-bu yoqqa yumush qilib yurgan Klara ga suq bilan tikiladi.

Jiydaliy. Bu, Kiloraxon singlimiz koK»i barno, koK»p xushroK»y ekanlar-a, Tursunboy! Endi koK»rib turishim! OK»tgan safar kelganimda yoK»q edilar... Lekin tillari achchiqroq.

Tursuniy (eski armon bilan). Ey-y, yoshligida koK»rsangiz edi bu qizni!..

Jiydaliy. QoK»ldan chiqarib yuborgan ekansiz-da, ukam! Otalaringiz qalin doK»st emish-ku...

Tursuniy U vaqtlarda bu jonon bizni nazariga ham ilmasdi, aka! Leningradlarda oK»qib, oK»rischa gapirib!.. Buning eri - OK»ris, bilasiz-a? OK»sha yoqlarda birga oK»qib, topishib qolishgan. Ikkoviyam sharqshunos! Zamon boshqacha edi-da. OK»rismi, musulmonmi, koK»pam ajratib oK»tirilmasdi. Ustozning oK»zlari ham koK»proq oK»sha taraflarga tortib turardilar. Qizlariga uncha qarshilik qilmaganlar. Yana deng, kommunist edilar-da. Bir gap chiqsa, chatoq boK»lishini oK»ylaganlar shekilli, rozilik berganlar. Lekin eri yaxshi yigit, oK»zbekka oK»xshab ketadi. Musulmonchilikka ham oK»tgan, deyishadi, kim bilsin. Har yozda er-xotin kelib-ketib yurishardi. Eshitishimcha, kuyovimiz nima bahona bilandir chet elga ketib qolganmish. Bu endi arazlab bu yerda yuribdi... Baribir, asliga tortar ekan-da, aka, nima dedingiz?

Jiydaliy. Jigar - jigar, digar - digar, deydilar-ku! Endi nima qilar ekan bular, aja-ab! Bir saroyga malika boK»lgudek alomat juvona! OK»zi bularning bari koK»zga yaqin, istarali ekan. Tomirlari togK»dan-da! Meliboy ham... Hay, Meliboy - OK»zimizning ulfat. Ismlarini oK»zim qoK»yganman. Bular Milismi-pilismi deyishar ekan uni. Tilim kelishmadi... ChoK»milib chiqqanmikanlar, nima deysiz?.. Ana, boyagi yalla yana boshlandi!

Tursuniy, qulogK»i ding, koK»rsatgich barmogK»ini labiga bosib B«tishsh!B» deydi-da, ikki hatlab darvozaxonaga yetadi.

Moshinaning atrofini aylanib, iskalana ketadi. Bir mahal koK»shiq tinib, moshina orqa yukxonasining qopqogK»i asta koK»tariladi. Undan bir sohibjamol qushdek sakrab chiqib, u yer-bu yerining changini qoqa boshlaydi.

Tursuniy (esi ogK»gudek boK»lib). Kimsiz, singlim? Bu yerda nima qilib oK»tiribsiz? Qanday kelib qoldingiz oK»zi? Qiz (elkasini qisib, qoK»llarini yozib). Bilmayman...

Domla (shiypondan ovozi). Ashulani kim oK»chirdi, hey?..

ToK»rtinchi manzara

Oqshom chogK»i. Hovli oK»rtasidagi chorpoqa. YostigK»u yakandozlar joy-joyida - ziyofatga shay. Xontaxta ustida dasturxon tuzalgan; bir chetda aragK»u konK»yak ham terilib turibdi.

Domladan boshka hamma shu yerda. Ammo hech kim chorpoqaga chiqishga oshiqmaydi. Rahmatulloh Jiydaliy bilan Tursuniyigina chorpoqaning qirgK»ogK»iga omonatroq oK»rnashgan.

Oldilarida - boyagi shisha, B«otganB»lari seziladi. Qolganlar - Xonim, Klara, Asal xola va Luiza chorpoqa panjarasiga suyangancha tizilib turishibdi. Nariroqda yalangK»och badaniga kattakon sochiq tashlab olgan Melis yerga choK»nqayib oK»tiribdi; sochlari yaltiraydi - hali hoK»l.

Hammaning koK»zi bir chetda yerga karab turgan notanish qiz - B«Oq kaptarB»da. GoK»yo uni soK»zsiz-unsiz muhokama kilishyapti. Zinapoyada Domla koK»rinadi.

Domla (yaqinlasharkan). OK»h-oK», jamoat jam-ku! Chiqib oK»tirmaysizlarmi? (Melisga koK»zi tushib, Jiydaliyga yuzlanadi.) Rahmatulloh inim!

Jiydaliy (qoK»lini koK»ksiga qoK»yib oK»rnidan turadi). Labbay, domullojon!

Domla. Farzandlardan nechov edi?

Jiydaliy (hozirjavoblik bilan). Uchovgina, domullojon. Uchovi ham oK»gK»il. Sizga aytib edim chogK»i.

Domla. Umrlarini bersin! Qaysi biri oK»zingizga oK»xshaydi? XoK»sh?

Jiydaliy (oK»ylanib, kulimsirab). Birining koK»zi oK»xshaydi, domullojon, birining - soK»zi, birining qiligK»i...

Domla. Hech bir joyi oK»xshamasa, unday oK»gK»ilni nima qilardingiz?

Jiydaliy (dovdirabroq). Hech joyi oK»xshamasa... unda bizniki boK»lmaydi-da, domullo!

Domla. Otangizga rahmat, Rahmatulloh! (Melisga barmoq nuqib.) Bundan chiqadiki, mana shu yarimyalangK»och oK»tirgan behayo ukangiz bizga farzand emas ekan!..

Xonim (chiyillab). Voy-voy!..

Jiydaliy. Ibi, domullo, astav B™furulloh desangiz-chi!

Domla (boK»shashtirmay, boyagi pardada). Bola boK»lib bu mening yoK»rigK»imga yurmadi sira. Ilmiy ishni chala tashlab allaqanday tomoshaxonaga oK»tib ketdi. OK»tizga borayotgan odam, boK»ynida bir tingK»ir-tingK»ir asbob, kasb-kori - yallo! OK»tizga borayotgan odam, uylanishdan soK»z ochsangiz - tirjaygani tirjaygan: keyin, keyin! Qachon? Pensiya yoshiga yetgandami?! Mana, koK»rib turibsiz, yangi qiliq chiqaribdilar bugun! OK»zi oK»lgudek mast, bir balolarni valdirab, ertalabdan beri hammaning koK»ngliga gK»ulgK»ula solib oK»tiribdi...

Melis (ingragandek). Papa!..

Domla (dargazab). He, papalaringga lav B™nat seni! B«Mustaqillik ketdi! Ozodlik ketdi!B» deb alahlarmish nuqul. Qayoqdan topding bu gapni? Gapir!

Melis (alam bilan). Ketdi! Hammasi ketdi! Mustaqillik ham, ozodlik ham!

Domla. Bu nima deganing, hayvon?! Esing joyidami oK»zi?.. YoK»q, bu bolaga bir balo boK»pti. Aniq!

KoK»mak soK»ragandek, boshqalarga oK»girilgan Domla hamma bir tarafga qarab turganini koK»radi. Notanish qizga shundagina koK»zi tushadi uning. SoK»ngra hammaga bir qur savolomuz, taajjub aralash nazar tashlab chiqadi. Barcha sukutda.

Domla. Mexmonimizni taniyolmadim...

B«Oq kaptarB». Assalomalaykum. (Barchaga bir-bir artistona tab B™zim qilib chiqadi.)

Domla. Keling, qizim. Kim boK»lasiz?

B«Oq kaptarB» iyak koqib Melisga ishora qiladi: oK»gK»lingizdan soK»rang!

Domla. Qayoqlardan soK»raymiz? Bu yerga qanday kepqoldingiz? Nima deb?..

B«Oq kaptarB» yana iyak qoqadi: ana, soK»rang!

Tursuniy (shirakayfiroq). E, domla, uni-buni qoK»yib, toK»yni boshlayveraylik! Boya ukamizni izza qilayotuvdingiz, mana - kelin oK»z oyogK»i bilan kepti! Malades Melisvoy! GorKjko!

B«Oq kaptarB» (darvozaxona tomon ishora qilib). Moshinada!

Melis (toK»ngK»illab). Yukxonasida!

Asal xola (barmogK»ini chakkasiga bosib). Ibi-i, sharm emasmi?

Xonim (jerkib). Shunday paytda jim tursangiz-chi, amma!

Asal xola. XoK»p, xoK»p, aylan... RoK»za Hasan...

Xonim (muloyimgina). Kimning qizi boK»lasiz, qizim?

Tursuniy Endi sizniki boK»ladilar-da, yangamullo!

Klara (qoK»shiq ohangida). Zamon, zamon, yangi-i zamon...

Luiza (onasiga qarab). A chyo, krasivaya! Pravda, mamulKj?

Domla (Jiydaliyga). Qani, Rahmatullohxon, siz gapiring!

Jiydaliy. Biz nimayam derdik, taqsir? Boriga baraka... OK»zlari oyday ekanlar. Xush keptilar.

Domla (horgK»in bir qoniqish bilan). Mustaqillik, ozodlik... Gap bu yoqda ekan-da. Halitdan beri odamni tahlikaga qoK»yib...

He, kasofat! Nima deymiz, unaqa mustaqillik, unaqa ozodlikning bas boK»lgani ham mav B™mql... Hay, chiqinglar boK»lmasa chorpoyaga. (B«Oq kaptarB»ga qarab.) Keling, qizim... Sizni endi Ozodoy deymiz-da, manov bolaning erkini olib qoK»yibsiz-ku.

(Melisga.) Tur endi senam. Masxaraboz! Egningga biror nima ilib kel... Amma, osh tayyormi?

Asal xola. Tayyor, tayyor, aylanay. Suzaveraymi? (U pildirab oK»choqboshi tomon yuradi.)

Domla chorpoyaga chiqishdan oldin, bir nima esiga tushgandek, shimining choK»ntagini kavlab, oq konvert oladi.

Domla (u yoq-bu yoqqa alanglagan boK»lib). Manovi kimniki? Mening stolimda yotibdi...

Domla ijirgK»anib konvertni xontaxtaga tashlaydi. Xontaxta uzra sirgK»algan konvert yerga tushib ochiladiyu ichidan dollar sochilib ketadi.

Jiydaliy (koK»zining paxtasi chiqqudek olayib). Dollar-ku bu, domullo! Dollar-a! OK»bol, oK»bol! (U apil-tapil yerga engashib, pulni terib konvertga joylaydi-da, X o n i mga tutqazadi.) Buni olib qoK»ying, yangamullo! Sizlarga kerak boK»lmasa, manga berasizlar keyin! Hammayoqda bekordan-bekor suv oqib tursa, dollar yerlarga sochilib yotsa, bu mamlakat - mamlakat

boK»ladimi, aytinglar! (Keyin Tursuniyga qarab.) Dollar deganlari mana shu, ukajon, koK»rib oling!..

Tursuniy (oK»zini qayoqqa qoK»yarini bilmay). OK»zimiz bilgan oddiy bir qogK»oz ekan-ku buyam, aka!

Jiydaliy (beixtiyor mav B™nodor qilib). Ha-a, ukajon, oK»sha oK»zingiz bilgan qogK»oz!..

Hamma joy-joyini bilib chorpoyaga oK»rnashadi. Luiza B«Oq kaptarB»ni qoK»lidan ushlab davraga boshlab keladi. Yangi mehmon Klara bilan Luizaning oK»rtasidan joy oladi.

YoK»l-yoK»lakay koK»ylagini tugmalab Melis koK»rinadi.

Hamma jam.

Domla. Qani, Rahmatullohxon, biror nima deb yuboring!

Jiydaliy (duoga qoK»l ochib). OK»zbekcha boK»lsinmi, arabchasigami?

Domla. Farqi bor ekanmi?..

Shu mahal kutilmaganda, buzuq yotgan telefon choK»zib-choK»zib jiringlaydi. Xonim shosha-pisha chorpoyadan tashlab, uyga yuguradi. Duoga ochilgan kaftlar tushiriladi.

Xonim (ichkaridan ovozi). BoK»sto-on! BoK»ston, oK»zingizmi? Ha, ha... Nima-a? Nima boK»pti?.. Alyo! Al-yo! E, padaringga lav B™nat! TagK»in ishlaymay qoldi-ya! Uy emas bu, sahro! Sahroyi Kabir!

Shu zamon hovlida chiroqlar porlab, ichkarida ertalab qulogK»i burab qoK»yilgan radioyu televizor baravariga shovqin solib gapira boshlaydi. Lahza oK»tmay uydan Xonim yugurib chiqadi.

Xonim (vahima bilan). Voy, bu yoqqa kelinglar, bu yoqqa! Yana portlash! TogK»larni terrorchilar bosib ketganmish!

Surxondaryodami, Qashqadaryodami - ishqilib, qaysidir daryoda! OK»tgan yili Toshkentda portlatgan edi-ya! Voy, tinchlik boK»ladimi-yoK»qmi bu mamlakatda, aytinglar!

Asal xola laganda osh koK»tarib chorpoyaga yaqinlashadi.

Asal xola (hamma joyidan turayotganini ko'rib). Ibi, osh-chi? Hay, keyin eshitasizlar shuni...
Xonim (jig'ibiyron). E-ey, qo'nyib turing shu oshingizni! (Jiydaliyga intilib, yalingansimon.) Rahmatjon! Ko'rib turibsiz, bu yurtda yashab bo'lmay qoldi. Qachon qarasang - bir g'avg'o! Olib keting bizni o'sha Amerikangizga! Jon uka, iltimos! Jiydaliy (parokanda davraga g'arab, tantanavor). Amrikoning eshigi butun dunyoga ochiq, birodarlar! Hamma har yoqqa tumtaraqay bo'ladi. OK»rtada lagan ko'targan Asal xola yolg'iz qoladi. Asal xola. Ibi, osh-chi, osh nima bo'ladi, yaxshilar?..

Ikkinchi qism

Vasvasa
yoxud

Amerika, Qaydasan B!

Beshinchi manzara

Oradan bir yil o'tgan.

Domlaning shahar kvartirasi. Kattakon mehmonxona.

Odatdagi jihozlar: stol-stul, divan, servant, yumshoq kursilar, burchakda televizor. Gilam osilgan yon taraf devorda Domla bilan Xonimning yoshlikda olingan surati. Chap tomonda dahliz, o'ng tomon - oshxona va hokazo.

To'g'rida - qator ketgan uch eshik - yotoq bo'lmalar. Eng chetdagingining eshigi qiya ochiq.

Dahlizga yaqin burchakdagi oromkursiga yastanib olgan Xonim telefonda so'zlashayotir. Uni deyarli tanib bo'lmaydi. OK»ta zamonaviy, go'yo B«amerikancha B» libosda.

Qo'lida sigaret, kulini pastak stolchadagi g'aroyib kuldonga chertib-chertib qo'yadi.

Xonim (go'shakka). Xullas, hammasi o'key!.. Ha-ha, Rahmatjonning o'zi kuzatib qo'ydi. B«Jip B»ida. Baraka topsin... Ie, u yog'ini o'zi pishirib, menga telefon ochadi. Shunday deb kelishdik... Hozircha qardanligi nomav«lum. Ko'ramiz-da...

Keyin gaplashamiz. Oldu tamam, jonim, bay-bay! OK»pdim! (Go'shakni joyiga qo'yib, u qiya ochiq eshikka qaray-qaray mav«ni qila boshlaydi.) Bo'ston... PensilKjvaniya degan joydan uy olganmish. Villa! Hovlisidagi gazon kompKjyuter bilan sug'orilarmish. Zo'r-a? OK»sha yoqdag agent gaplashib qo'yibdi. Balo bu xotin! Yo'q joydan erli ham bo'lib oldi.

To'yida ko'ruvdingiz-a? Yoshgina, ukasiga o'xshaydi. Lekin rosa kelishgan! Allaqaysi viloyatdan ekan. OK»zi namozxon.

Hech qaerda ishlasmish, qarang. Ertadan kechgacha uyda o'tiradi, deydi. Shunga ham rozi bu xotin. Yakkayu yolg'iz o'g'lini uylayotib, elning ko'ziga boshini pana qilgandek bo'ldi-da. Bo'lmasa, ellikdan oshgan xotinga er nima kerak deng! To'g'rimi?.. Hay, bo'ldingizmi? Namuncha? Voy-bo'!..

Qiya ochiq eshikdan Domlaning ovozi eshitaladi.

Domla. Hozir, hozir, xonim... OK»zingiz qo'yimadingiz-ku! Bu o'lgur shimi torroqmi, belni siqvordiy-ya!..

Nihoyat, Domla ning o'zi ko'rinadi. Ammo bu kishi biz bilgan Domla emas, go'yoki ajabtovur bir keksa janob! Aji-buji rasm solingan olabayroq mayka, jun bosgan egri oyoqlarga B«rosa yarashgan B» kalta shim - shorti, boshda - tumshug'ini bir qarichli beysbolka!

Domla (qipyalangK»ochdek qimtinib). Odamni iste«foga chiqqan Santa-Klausga aylantirdingiz-qo'ydingiz-a, xonim!

Xonim o'rnidan turib, qo'llari belida, boshini bir yonga solintirib sinovchan tikilada unga.

Xonim. OK»xshadingiz! Xuddi o'zi! Veri gud!

Domla (xavotirda). Kimga o'xshadim? Kimga?

Xonim. Amerikalik janoblarga-da!

Domla. Shu ro'k»dapolarsiz qo'yimas ekanmi Amerikasiga?

Xonim. Siz, domlaginam, anovi sovetcha kostyum-shimu bo'ynibog'largaga o'rganib qolgansiz-da! Hozir butun dunyo mana shunday yuradi. Erkin dunyoning libosi bu!

Dahlizdan yugurib kirgan Luiza bir zum hayratda kotib qoladiyu o'zini chapdagi eshikka uradi.

Luiza (ichkaridan ovozi). Mam! Smotri, dedulKj kak nastoyashiy kloun!

OK»sha eshikdan chiqqan Klara ham dong qotadi.

Klara (g'ijjinib). Dada! Yarashmabdi sizga!

Domla (erga kirgudek). Ana, mamangdan so'ra.

Klara boya Domla chiqqan xonadan tezgina bir chopon keltirib, otasining yelkasiga tashlaydi.

Klara. Oyi, ko'rgan odam nima deydi!

Xonim. E, bor, bor, aralashma! Amerikani ko'ribsanmi sen?!

Klara (qaytib xonasiga kirarkan). Yak chizro donem - az xudro xudo ronem. (Bilganimiz bir narsagina-yu, o'zimizni xudo chog'laymiz.)

Xonim. Nima deyapti bu? (Domlaga yuzlanib.) Boshqa tilga o'qitsak bo'larkan shuni. Forschani bilaman deb, chuldirganlari chuldiragan!

Domla yelkasidagi choponni rostakamiga kiyib, divanga cho'k»kadi. Xonim ham beixtiyor uning yonidan joy oladi.

Domla (o'ychan). Birga borib kelsak bo'lardi-da, kampir?

Xonim (ensasi qotibroq). Qayoqqa, chol? Jiydalingizgami?

Domla. Jiydalingizga! Harnechuk, To'ytepaga ketayotganimiz yo'q-ku. Dunyoning narigi chekkasi bo'lsa - Amerika deganlari! Shu ketish bilan qachon bu yoqqa kelamizu qachon boramiz Jiydaliga! Yoshimiz ham bir joyga boryapti. Nasib qiladimi hali, yo'qmi...

Xonim. E, qo'ysangiz-chi, domla! Avval boraylik, joylashaylik. Balki birdan boyib ketarmiz! Amerikada shunday emish-ku: bir go'rlardan kelarmishu tezda boyib ketarmish odam!

Domla. Afsonangizni qo'ying, xonim! Xazinasining og'zini ochib o'tirmagandir sizga? Jannat o'zi qayda ekan... Har yerni qilma orzu - har yerda bordir toshu tarozu!

Xonim (qat'iyat bilan). Ishoning, xo'jayin, jannat degani xuddi o'sha yerda! OK»zim ko'rib keldim-ku, axir!

Domla (nochor). Mayli, mayli, ishondik. Lekin it jonivor ham biror yoqqa jo'naganida yalog'iga bir qayrilib qaraydi-ku! Sizu bizning ota-onamiz o'sha yerda yotibdi. Qavm-qarindosh o'sha yerda. Bormaganimizga necha yillar bo'ldi. Ularni bir

ziyorat qilmasdan, B«Qaydasan, Amerika?B» deb indamay joK»nayversak, arvoqlar chirqillab qolmaydimi? Ular ham yoK»l bermas...

Xonim (qat'iy). Siz - OK»zingiz bilasiz, xoK»jayin. Men bormayman. Borolmayman. Qanday qilib ketay, ayting? Bu yokda shuncha tashvish, yugur-yugur! Xaridorni zoK»rgK»a koK»ndirib turibman oK»zi, qoK»ldan chiqib ketsa!.. Bu uyni tezroq gumdon qilish kerak. Rahmatjon u yokda kutib turibdi-ya! Bir haftaga qolmasdan joy topib, xabarini yetkazmoqchi edi. U yoqlarda bizdagiga oK»xshab choK»zib yurilmaydi. Uy kerakmi sizga? Qanaqasidan boK»lsin? Qaerdan boK»lsin?..

KompKjyuterni bosasiz - tamom! Qolaversa, viza-miza deganday gK»avgK»olar... Olti odamning tashvishi - bir oK»zimning boK»ynimda! Melisning ahvoli oK»zingizga maB™lum. TingK»ir-tingK»irdan boK»shamaydi hech...

Domla. Olti kishi dedingizmi? Kimlar?

Xonim. Kim boK»lardi, shu... OK»zimiz! Siz, men, Melis, xotini, Klara, qizi bilan.

Domla. Hamma ketadimi? Birdaniga-ya?

Xonim. Voy, ha! Bu yerda qolib nima qilardi?

Domla. Klarangizni aytaman-da, ketarmikan? Eri nima deydi hali?

Xonim. Baloga yoK»liqqur Viktor! OK»zlari chet elma-chet el izgK»ib yuribdilar, qizim shoK»rlik bu yerda ezilib ketdi. Ermi shu? Boradi! Balki oK»sha yoqlarda baxti ochilib...

Domla. Boshqalar-chi? OK»gK»lingiz, kelin...

Xonim. Voy, hammasi jon-jon deb qanot chiqarib oK»tiribdi-ku! Amerika boK»ladi-yu, bormaydimi?!

Domla (xayolchan). Hammasi-ku mayli-ya, shu, ammamizni norozi qilib joK»natganimiz chatoq boK»ldi-da, xotin! Sizning qistovingiz bilan koK»nishga koK»ndim-u, lekin oK»sha kundan beri oK»zimga kelolmayman, toK»gK»risi! Xuddi bir joyim kamday, nimadir yetishmayotganday...

Xonim. Amma, amma! E, qoK»ying oK»sha Zahar ammingizni!

Domla. Zaharmi, Asalmi, shuncha yil xizmatizingizni qildi, bolalaringizga qaradi, roK»zgzK»oringizga choK»ri edi! Shu ishimiz noinsfliK boK»ldi, xotin. YoK»q, nokaslik! Oxiri koK»chaga haydaganday qildig-a! E, attang!..

Xonim. Shuncha yil kimsasiz bir kampirni yedirdik, ichirdik deng! Endi u kishimni Amerikaga ham opketish qoluvdi! OK»zi bir qari kampir boK»lsa! Inglizchani bilmasa!..

Domla (diqqati oshib, boK»gK»ilgudek). Xoni-im!

Xonim. ToK»gK»risi kerakmi? ToK»gK»risi - ammingiz Amerikaga yarashmaydi, konets!

Domla. Obbo-o!

Xonim (hech gap boK»lmagandek). Qachon ketmoqchisiz?

Domla. Ertalardan joK»nasammi deb turibman.

Xonim. Pasportingiz menda-ku, vizaga berganman. Avtobus-pavtobusda borib kelarsiz?

Domla. Hay, bir gapi boK»lar. Uch-toK»rt kunda qaytaman.

Telefon jiringlab, Xonim oK»sha yoqqa chopadi.

Xonim (goK»shakka). Kim?.. eB™lon boK»yicha? Qanaqa eB™lon?.. Ha-a, repetitorman deng? Juda yaxshi-da. Otingiz nimaydi, ukam?.. Sardormi? Gap bunday, Sardorjon! Biz Amerikaga koK»chib ketayotuvdik... KoK»pchilikmiz, ha. Shunga inglizchadan uch-toK»rt soat dars olmoqchi edik-da. Pulini oK»ylamang, olasiz. OK»zim-ku, kechagina keldim, besh-oK»nta soK»zini bilaman. Xello, xau ar yu, xau mach, veri gud, bay-bay... Qalay, oK»xshaydimi?.. Kechqurunlari-da... Mayli, mayli, ertadan boshlab... Ie, yoK»q, shoshmang, ertaga biz janob posolning oldiga borishimiz kerak... Ha, suhbatga. Indin boK»laqolsin. Adresni bilasiz-a?.. BoK»pti, kutamiz. OK»key! Bay-bay, jonim. OK»pdim...

Xonim goK»shakni joyiga qoK»yib, B«bopladim-aB» degandek divan tarafga karaydi. Domla, koK»zi yumuk, ogK»zi ochiq, pinakka ketgandek. Melis, uning ortidan xotini - B«Oq kaptarB» koK»rinadi.

Melis. Iya, papashamizmi? KulKjtur-ku! Amerikaga tayyorgarlik!..

B«OqkaptarB» (havas bilan termilib). Mayechkalari chiroyli ekan. Modniy!

Melis. Uxlab qoptilar-da...

Domla (bir koK»zini ochib, Melisga, mugK»ombirona). Senam ketyapsanmi? Bor, bor. Mamang hamminga mana shunaqa modniy mayka, shortilar olib beradi! Koka-kola ichasan, xay-xay, bay-bay deb yurasan, maza! Jiydali Amerika!

Domlaning gaplaridan hamma hangu mang, bir-biriga qarab qoladi: cholga bir balo boK»lmadimikan?..

Oltinchi manzara

Domlaning uyi. OK»sha koK»rinish. Xona oK»rtasidagi uzunchiq stolning bir boshidan repetitor Sardor, bir boshidan Luiza joy olgan. Xonim oK»rtada.

Ingliz tilidan saboq...

Ichkaridan elas-elas B«Bu koK»ngildir, bu koK»ngilB» qoK»shigK»ining xirgoyisi eshitilib turadi.

Sardor (dona-dona qilib). Vau, it iz veri ekspensiv!

Xonim. Nima degani edi bu, Sardorjon?

Sardor. B«Voy-boK», juda qimmat-ku bu!B» Qani, takrorlang-chi.

Xonim (tili kelishmay). Voy-boK», itiz... beri ekspansiv!

Sardor (kulib). Mana bunday: it, iz, veri, ekspensiv. (Luizaga qarab). TeperKj ti povtori. Qani, takrorlagin-chi?

Luiza (aynan). Vau, it iz veri ekspensiv!

Sardor. Otlichno! ZoK»r!

Xonim. Bu hali yosh-da, Sardorjon. Kallasi svejij. Ham maktabda fransuzchani oK»rgangan.

Sardor. Opa, siz biror qogK»ozga yozib olsangiz boK»larkan...

Xonim. Voy, ana-a, shunday demaysizmi! Idi, Luizaxon, iz dedushkin kabinet listok bumagi prinesi. Moi ochki toje, qizim.

Luiza sakrab turib, eng chetdagi eshikka kirib ketadi. Ikki varaq qogK»ozu kalam va koK»zoynakni olib chiqib, buvisining oldiga qoK»yadi.

Xonim. Bu ingliz tili oK»lgur rosa qiyin ekan-ku, Sardorjon? Kechadan beri toK»rttagina soK»zni ham yodlayolmayotibman-a! Mana bu bijildoq (Luizaga ishora qilib) esa sayragani sayragan! A nu-ka, qizim...

Luiza (Sardorga tippa-tik qarab). Ay lav yu!

Xonim. Ana!.. Nima deyapti oK»zi?

Sardor (oK»ngK»aysizlanibroq). Sizni rosa yaxshi koK»rarkanlar!

Xonim. Voy, menam buni yaxshi koK»raman-da. Bittayu bitta nevaram boK»lsa! Buning ustiga, Lenin... Peterburglardan kelgan! B«AlaviyuB» dedimi? Bizlarning yoshligimizda shunday bir qoK»shiq boK»lardi, B«Alaviyu, alaviyuB» deb aytardi. Esizgina! Yoshlar zimdan bir-biriga tikilib oK»tiradi.

Xonim (birdan shovqin solib). Hey, boshqalar qani? Bu savil qolgur inglizchasi bitta menga kerak ekan-da, a! Kla-ara! Keli-in!.. OK»ng tarafdin soK»mkachasini yelkasiga osib olgan bashang B«Oq kaptarB» chiqib keladi.

Xonim. Iya, yoK»l boK»lsin?

B«OqkaptarB». Spektaklga. Bugun B«DiloromB» edi...

Xonim. Inglizchani kim oK»rganadi?! Mana, Sardorjon azza-bazza kelib oK»tiribdilar...

B«OqkaptarB». B«SamouchitelKjB» kitobim bor, mama. Antrakt paytlari oK»tirib yodlayapman.

Xonim. Melisingiz qani?

B«Oq kaptarB». Klip olgani ketishgan. Toqqa. Klara opamning esa boshlari ogK»riyotganmish.

Shu choq telefon jiringlab qoladiyu fursatdan foydalangan B«Oq kaptarB» dahliz tomon oK»tib ketadi.

Xonim (goK»shak qulogK»ida). BoK»sto-on! OK»zingizmisiz, jonim? Xello, xello!.. Ha, nima boK»ldi, oK»rtoqjon? Nega yigK»layapsiz?.. Nima-a? Tushuntiribroq gapiring!.. Voy-y! Voy yaramas, voy iflos-ey! Rostdanmi? (QoK»li bilan B«chiqib turinglarB» degandek ishora qiladi, yoshlar qanot qoqib Domlanning boK»lmasiga kirib ketishadi.) Keyin nima qildingiz?.. Ketiga tepdingiz? Voy, melisaga berib yubormaysizmi, oK»rtoq! Namozxon emish-a tagK»in! Odamzodni bilib boK»lmas ekan-a, BoK»stonoy!.. BoK»lgani boK»pti, sadqai sar! OK»gK»lingiz bilmadimi ishqilib?.. Ha, tuzuk, tuzuk. OK»zingizni qoK»lga oling, jonimB» Bir hisobda, shu yerdayoq qutulganingiz yaxshi boK»pti. U yoqqa borganda boshingizni qay devorga urardingiz?.. Voy eshak, voy toK»ngK»iz-ey!.. Mayli, jonim, ertaga oK»tarman. Bafurja... Bay-bay! OK»pdim... (GoK»shakni joyiga ilib, dik etib oK»rnidan turadi. Tantanavorlik bilan kaftini kaftiga uradi.) Ha-a, ana shunday boK»ladi, jonginam! OK»tniki - OK»tga, suvniki - suvga! KoK»zingizni yogK» bosib, ja-a shishinib ketuvdingiz! Ajab boK»pti, xoK»b boK»pti! Mana, endi maqtagan PensilKjvanyangizga soK»ppayib bitta oK»zingiz ketasiz!..

OK»rtadagi eshikdan boshini peshonabogK» bilan tangK»ib olgan Klara koK»rinadi.

Klara (ogK»rinib). Oyi, namuncha? Birpasgina bosh qoK»ygani tinchlik yoK»gK»-a!

Xonim (oK»zini divanga tashlab, yonidan joy koK»rsatadi). Bu yoqqa kel. OK»tir bunday. Gap koK»p! BoK»ston opang ado! tamom! Anovi yangi eri bor edi-ku, yosh, kelishgan? OK»sha, keliniga tegishib qoK»yibdi! Sharmandalik! OK»zi allaqaysi bir viloyatdan ekan. U yoqda bola-chaqalariyam bormish. BoK»ston uni boyvachcha qilib B«inomarkaB» mindirib qoK»yuvdi. Hech joyda ishlamasdi. B«AlfonsoB» deydimi bunaqasini? Ertayu kech uyda namoz oK»qib oK»tiradi, deb maqtardilar boyvuchcham! OK»l bu kuningdan! KoK»zing koK»rmidi?!

Klara (bu gaplarni aslo eshitmagandek). Oyi, ammashkamni sogK»inibman... Bir oldilariga borib kelsammikan? Kelin adresni biladi-ya? U yerni oK»zi topib, oK»zi gaplashib, bechora ammamni tashlab keldi-ku! OK»shandan beri koK»zimga balodek koK»rinadi u. ToshbagK»ir! Amma bizniki-ku! OK»zi kecha kelgan bu oyimcha nega aralashadi oilaviy ishlarga?!

Xonim. Amma, amma! Hammangni darding - OK»sha amma! Bir sassiq kampir-da, namuncha!

Klara. Oyi! Nega unaqa deysiz - axir, oK»zingizning qarindoshingiz, ammingiz-ku?!

Xonim (ijrganib). Qanaqa qarindosh?! Hu-uv goK»rdagi ammammi? Shunchaki chatishgan joyi bormi, yoK»qmi, uzoq bir urugK» boK»lsa kerak-da. BoK»zning uchidek gap...

Klara. BoK»z? Nima u?

Xonim. Eski zamonlarda shunday bir moK»rt, hilvillagan mato boK»lgan. Uchidan ushlab sal tortilsa yirtilib, titilib ketgan.

Klara. Ammashkam unaqamaslar-ku, oyi, yirtilib, titilib ketadigan...

Xonim. E, kim bilsin! Shu kampirning aslida kimligi esimdan ham chiqib ketgan. Balki papangga nimadir boK»lar...

Klara. Amerikaga borib joylashgach, balki kelib opketarmiz, a?

Xonim. Boshingga urasanmi? U yoqda negrlar xizmat qiladi-ku!

Klara. Oyi! E-e!.. (U oK»rnidan turib ketmoqchi boK»ladi-yu, toK»xtab qoladi.) Ie, Luizami? OK»zbekcha gapiryapti... Kiziq!

Xonim (qulogK»ini ding qilib). OK»shaning ovozi! Qizing oK»zbekchani bilmasdi-ku? Yo bular inglizchani qoK»yib, oK»zbekcha oK»rganyaptimi?..

Luizaning ovozi (ichkaridan, uzuq-yuluq). Nimaga... ketaman... boraman... koK»raman...

Xonim. GK»alati bola ekan. OK»zi hali yoshgina-yu, gap-soK»zlari biram bamaB™ni, ogK»ir-bosiq, yoqimtoy. Otasi kattakon deputat emish. Qarang, deputatning bolasi repetitorlik qilib yursa-ya! B«Sardorjon, dadangizga aytib koK»rmaysizmi, viza masalasida bizga qarashvorsalar?B» desam, B«Dadam bunaqa ishlarga aralashmasalar kerag-ovB», deb qoK»yadi. Shunaqa bolalar Amerikaga borsami!..

Luizaning ovozi (ichkaridan). Men... koK»raman... seni... nimaga... yaxshi... yoK»q...

Xonim (qoshini chimirib). Klara, qara-chi, bular yana bir boshqa tilga oK»tganga oK»xshaydi...

Klara Domlanning boK»lmasi tomon qadam bosganida telefon choK»zib-choK»zib jiringlaydi. Xonim ildam borib goK»shakni oladi.

Xonim. Alyo! Al-yo! BoK»sto-on!.. Voy, Viktorjon, vi? Izvinite, pojaluyusta. Da, ne uznala ya vas... Otkuda?.. Iz Peterburga?

Pochemu?.. Xorosh, xorosh, seychas! Klara!.. Vot ona! Tez! Ering...

Turgan joyida qotib qolgan Klara bir-bir bosib telefonga yaqinlashadi-da, apparatni olib dahliz tarafga oK»tadi.

Klara (dahlizdan ovozi, uzuq-yuluq forscha soK»zlar). Xudi shum... na, na... bovari na... fireb, fireb... goK»sh kuned... na, na...

duxtarak... pazmon, pazmon... roK»ziki du chashmi man namegiryad... ho, ho... bale... xudo hofiz...

Xonim ikki chakkasini changallab stulga oK»tirib qoladi.

Xonim. Yarashmoqchimi bular? Yarashsa, Klara ketadi-da Peterburgiga... Iya, Viktorniyam koK»ndirib, Amerikaga olib ketsa-chi? OK»zi jahongashta-ku u!

Klara ajib bir kayfiyatda xonaga kaytib kiradi.

Xonim. Ha? Nima deydi? Tinchlikmi?

Klara (oK»ychan). Kelmoqchi...

Xonim (hovliqib). Voy, kelsin, kelsin, ayt! Keyin hammamiz birgalikda...

Klara. Butunlay kelmoqchi u! Dunyo kezib charchabdi. Qidirganini topolmaganmish. Bizsiz yashayolmasmish... Kelib oK»zbekchani oK»rganmoqchi, shu yerda yashab qolmoqchi... Poliglot-ku u kishi, oK»nta tilni biladilar! Xonim. Voy-voy, oK»ris boK»laturib-a?.. Sen-chi?.. Amerika nima boK»ladi? Klara (holdan toygandek). Bilmadim, oyi, bilmadim. Boshim qotib qoldi. Bunisini kutmagan edim oK»zim ham... Viktor keladigan boK»lsa, qolsam kerak-da. Luizasi bor oK»rtada... Shu vaqt oK»zlaricha oK»zbekcha soK»zlashib, eshikdan Luiza bilan Sardor chiqadi. Xonim (birdan Klaraga jahl kilib). Qolsang qolaver sen! Mana, Luizochkam ketadi biz bilan! Ketasan-a, jonim? S nami poedeshKj, da? Luiza (gangib). Chego? (Sardorga koK»z tashlab olib, chuchuk bir talaffuzda.) Nima?.. PravilKjno, da? Xonim. S nami poedeshKj! V Ameriku! Ya, ti, dedulKj... Luiza. Nima? Yok. Ya nikuda ne xochu. Xonim Luizani quchoqlab oladi. Xonim. PoedeshKj, jonim, poedeshKj! Kutilmaganda, jini qoK»zibmi, qiz buvisining quchogK»idan yulkinib chiqadi-da, allaqanday jazava ichida egnidagi kiyimlarni yechib ota boshlaydi. Hamma xangu mang. Xonim (vahima aralash, Sardorga). Nima boK»ldi oK»zi bu qizga? Sardor (elka qisib). Bilmasam. OK»zbekchani oK»rgat, dedi. OK»rgatdim. BoK»ldi. Luiza (chinqirib). Ne xochu! Yo-ok! Yo-ok!.. Klara. Perestankj, dura! Luizani jazavadan toK»xtatish qiyin - Sardor borib chiroqni oK»chiradi.

Yettinchi manzara

OK»sha koK»rinish. Xonim, Klara, B«Oq kaptarB» kechki taomdan soK»ng choy ustida. Melis hali ishidan qaytmagan. Luiza ichkari xonada oK»zbek tilidan saboq olayotir, goh-goh ovozlari qulokqa chalinadi. OK»tirganlar olis Amerikadan turib B«telefon ochganB» Rahmatulloh Jiydaliyning pastak stolchadagi kuchaytirgich uskunadan chiqayotgan ovoziga diqqat bilan quloq tutgan. Biz ham uning soK»nggi soK»zlarini eshitib qolamiz. Jiydaliy (ovozi). Uyning sotilgani yaxshi boK»libdi, yangamullo... Domullomuz hali Jiydalidan qaytmagandirlar. Mayli, mayli. Kiloraxon singlimiz yaxshi yuribdilarmi? LoK»yzaxon-chi? Man u kishiga koK»p savgK»olar olib qoK»yganman, kelganda koK»radilar... Hammaga mandan duoi salom boK»lsin, yangamullo! Sizlarga intizorman... Xonim (oK»tirgan joyidan telefon tarafga talpinib). Rahmat, rahmat, ukajon! Siz ham uyingizdagilarni soK»rab qoK»ying! Kelasi hafta biletlarimiz tayyor boK»ladi. Xudo xohlarsa, tez kunda koK»rishamiz. Xayr! Xayr! OK»pdim... Aloqa uzilib, telefon choK»ziq dududlashga tushadi. B«Oq kaptarB» turib uni oK»chirib koK»yadi. Xonim. Mana, uy tayyor! Endi bizning Amerikada ham uyimiz bor!.. Qanaqa joy dedi? Oklahomami? Oklahoma... Nomi muncha xunuk! Qishloq-pishlogK»imikan yo? Hozircha boK»pturar-a, qizlar? Klara. Nima farqi bor? Amerika boK»lsa boK»pti-da sizga! Xonim. Voy, anov BoK»ston oK»lgur PensilKjvaniyaga ketyapti! (Havas bilan.) PensilKjvaniya! B«OqkaptarB». NKjyu-Yorkning oK»zidan boK»lmabdi-da, mamulKj? Esizgina. U yerda Hillari xonim senator-a! Xonim. NKjyu-York deganlari - markaz, jonim! Propiska masalasi qiyinroq boK»lsa kerak-da. B«OqkaptarB» (betoqatlik bilan). Qachon ketarkanmiz-a, e xudo? Kaliforniyaga Gollivudning superzvezdasi Shvarsenegger gubernator boK»larmish... Ishdan qaytgan Melis kirib keladi. Melis (xotinining gapini eshitgan shekilli). YoK»l boK»lsin, yoK»l boK»lsin? Xonim (suyunchilab). Rahmatjon akang telefon qildi hozir. Uy masalasi hal boK»lganmish! (Xushlamayroq.) Ok... Oklahoma degan joydanmi... Melis. Sizga qolsa - FiladelKjfiya, Florida, Virjiniya degan joylardan boK»lsin-da, a? Xonim. PensilKjvaniya... Melis. Boriga - baraka demaysizmi, mamulKj! Xonim telefonni koK»tarib dahlizga chiqadi. Xonim (ovozi). BoK»sto-on! OK»zingizmisiz, jonim? Xello, xello... Melis dasturxon boshiga oK»tiradi. B«Oq kaptarB» oshxonadan taom keltirib, uning oldiga qoK»yadi: osh boK»lsin! Klara (tashvish bilan). Oyim ilgari bunaqa emasdilar-a, Melis? Qandaydir gK»alatiroq boK»lib qolgandaylarmi... Melis (ovqat yeyaturib). Endi sezibsiz-da, opaginam! Bozorchimi, BoK»stonchimi boK»lganlaridan beri shunaqa... Klara bilan B«Oq kaptarB» nimanidir pichir-pichir qilib oshxona tomon chiqadi. Telefonda soK»zlashib boK»lgan Xonim kelib Melisning roK»parasiga oK»tiradi. Melis (ovsatini yeb boK»lgan). MamulKj, oK»sha yoqqa ketib nima qildig-a? Toshkentimizning oK»zi yaxshi emasmi? Xonim. Voy, endimi? Hammasi tayyor boK»lganda-ya?! Buning gapini qarang! Dacha sotilgan boK»lsa! Bu uyni ham erta-indin boK»shatish kerak boK»lsa!.. Nima deb valdirayapti oK»zi bu bola, tavba! U yoqqa borib... voy, nima qilardik... Muhabbat Shamaevalar necha-necha yil oldin koK»chib ketgan. Hamma oK»sha yoqqa ketyapti-ku! Butun dunyo! Melis. Butun dunyo borsa... sigK»armikan? Mol-matohi hammaga yetarmikan? Umuman, oK»sha yoqqa borishdan maqsad nima oK»zi? KoK»rmoqchi edingiz - borib keldingiz, koK»rdingiz!.. Xonim. Maqsad? Maqsad - yaxshi yashash! Melis. Nima, yomon yashayapsizmi? Masalan-da, siz oK»zingiz yomon yashayapsizmi? Xonim. Bundan ham yaxshi yashagim keladi! Bildingiz, Melisvoy! Bu yerda kundan-kun non qimmat boK»lib ketyapti!.. Melis. U yoqda arzon ekanmi, mamulKj! Bu yogK»i yoshingiz ham... Xonim (birdan portlab). Gapir, gapir! Siz endi yoshingizni yashab boK»ldingiz... Shunday demoqchimisan? XoK»p, shuncha yashab nima kun koK»rdim? Umrginam senlarning tashvishingda oK»tdi! Har gal tuqqanimda toK»rtadan tishim toK»kilgan! (OgK»zini ochib yasama tishlarini koK»rsatadi.) Bu yogK»iga huv Dubaydan tortib Dehliyu Istanbulgacha qatnab... Shumi hayot?! Shuning uchun tugK»ilganmida onang, xoK»sh? Yoki yana qaytib kelamanmi bu dunyosiga? Sen kelasanmi, ayt! Yo

papangmi?.. Odamlar qanday yashayotganini men ko'rib keldim! Nima, bizning haqqimiz yo'qmi? Bizam odam, inson farzandi! Umr bo'yi bunday bir bemalolroq yashashni kutib o'tdim-a! Endi yetdimmi deganingda... Rostini aytsam - shuni deb tekkanman papangga ham! B«Aspirant emish, katta olim bo'qlarmish!B» deb ovozasini Jiydalini tutgan edi. Shunisiga uchibman men ahmoq! Raisning o'g'li orqamdan soyadek ergashib yurardi-ya!..

Melis. Shukur qiling, ena, shukur!

Xonim (seskangandek). Ena?! Bu nimasi endi?

Melis. Jiydalingizda oyisini B«enaB» deydi-ku, esingizdan chiqdimi? OK»sha yokda tugK»ilganimda, men ham Melis-pelis emas, Mengliqul yo Mamatqul boK»larmidim balki... Klarangiz - Karomatmi, Karimami...

Xonim (sovuqqina). Hay, mayli, mayli... Nimasiga shukur qilay, qani, ayt? Akademik boK»ladigan odam mana shu uyini anovi Rahmatjonga ijaraga berib, oK»zi necha yil shahardan uzoq bir yaydoqlikka chiqib yashadi. Bilsang, kuni oK»tmay qolganidan qildi bu ishni! Yozganlarini moshinkalatishtga ham puli yoK»q edi oK»shanda... Nimasiga shukur qilishim kerak? Papang... dadang doK»xtirlik ishini necha marta qaytadan yozganini bilasanmi?! Boshida B«OK»rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo qilinishiB» deb yozgan - OK»tmagan. SoK»ngra B«qoK»shib olinishiB» deb yozdi - yana oK»tmadi. B«QoK»shib olinishining ijobiy ahamiyatiB» deb yozganidan keyingina ishi qabul boK»ldi. Necha-necha martalab Moskvalarga qatnadi, eh-he! Mana, bugun endi bosib olinishining salbiy oqibatlarini yozib oK»tiribdi! Nima qilsin shoK»rlik? Yana oK»zgarib qolmasmikan deb hozirgacha qaltiragani qaltiragan. Yurak oldirgan-da. Birortasi ana oK»shalarni titkilab qolsa, yuzim shuvut boK»ladi deb qoK»rqadi. Unvon-punvonimni opqoK»yadi deb...

Melis. Shuni tekshirib oK»tiradigan ahmoq bor ekanmi, ena! Tekshirsa... u zamonda hamma shunday yozgan-ku! Tekshirsa, unvondor odam qoladimi OK»zbekistonda?! B«Yoqlaysiz-chi, yoqlaysiz! Falonchidan qaeringiz kam?B» deb oK»zingiz ham dadam bechorani egovlab turib olgansiz-da!..

Xonim. ToK»gK»ri-da. QoK»ymadim! Lekin shuncha qilgan mehnati evaziga bugun nima topdi? Mana, qirq yil boK»ladiki, er-xotin ilhaq yashaymiz: ertaga yaxshi boK»ppolar, indinga yaxshi boK»ppolar... Qani, qani?! Sezib turaman-da, gohida hatto anovi yaqin shogirdi Tursunboy bilan ham hurkibroq muomala qiladi dadang...

Melis. YoK»gK»-e! GK»alati gaplarni gapirasiz-a, ena! Bugun endi nimadan, nimasidan qoK»rqish kerak ekan? QoK»rqsa, ana, Vatanni sotganlar qoK»rqsin! Xalqning pulini oK»marib, hoK»-oK»v chet el bankalariga joylab yotganlar qoK»rqsin! Dadam nimadan qoK»rqadilar? Umuman, nega buncha vahima, dod-faryod qilasiz, ena? Siz aytayotgan oK»sha yaydoqlik bahonada obod boK»ldi. QoK»shqavat imoratu basseynlar!.. Mana, ellikka urib, anovi ustomon ukajoningizga eltib ham berdingiz!

Xonim. Voy, osonlikcha boK»ptimi u? Mening yurtma-yurt sarson kezganlarim-chi! Yaxshiyamki, baxtinga Rahmatjon ukam bor ekan, baraka topsin...

B«DarsxonaB» eshigi ochilib, Luiza bilan Sardor chiqadi.

Sardor (Melisga). Assalomalaykum.

Luiza (tatalay-tatalay). Buvidjon... biza kuchaga chiksak xop?

Xonim. Idi, jonim, idi. (Melisga.) Binoyidek oK»zbekchalab qoldi buyam, togK»asi!

Yoshlar chiqib ketadi.

Melis. Kuyov ham tayyor deng jiyanchamizga? QutlugK» boK»lsin!

Xonim. Bu nima deganing? Yaxshi bola u. Otasi - deputat!

Melis. Ayni muddao ekan-da!

Xonim (oK»qrayib). Hoy bola, bugun senga bir balo boK»lganmi oK»zi? Gapirgan gapi zahar, ilmoqli-ya! Yo kayf-payfing bormi?

Melis. Kayf? Bir martagina ogK»zimizga olib, tavba qilganmiz, bilasiz!.. Ena, 6u Amerkangizda necha yil yashamoqchisiz oK»zi?

Xonim. Necha yil deganing nimasi? Yashayveramiz-da. Doimiy.

Melis. Keyin deyaqman, huv keyin? Yo oK»sha yerlarda?..

Xonim. Nafasing buncha sovugK»-a! Xudo saqlasin! (Birdan oK»ychan.) Qara, shunisini hech oK»ylab koK»rmagan ekanman.

Hay, peshona-da, xudoning aytgani boK»lar... Nimaga soK»rayapsan buni?

Melis. Shu, mening oyogK»im tortmayapti-da sira... Daraxt ham bir joyda koK»karadi, ena!

Xonim. KoK»karmay ketsin! Biz daraxt emasmiz-ku! Bormay boK»psan! Ana, xotining qanot qoqib turibdi...

Melis. Ketsa ketaversin! Bu yil ham unvon tegmay qoldi - alamzada u. Borib Amerika QoK»shma Shtatlarida xizmat koK»rsatgan artist boK»lmoqchi shekilli. Mayli, oK»zi biladi. Muhabbat Shamaeva NKjyu-Yorkdamidi restoran ochgan deb eshitaman. OK»sha yerda tungi mijozlarning koK»nglini ovlab yurar...

Xonim (achchiqlanib). OgK»zingni yum-e, sharmanda! Odam oK»z xotini ham...

Melis. U menga xotin emas. U sizning kelingiz! Chala akademikning kelini! Maqsadi shu ekan, mana, yetdi... Ilashib kelgan u menga! Moshinaning yukxonasida! Hanuz aqlim hayron-a: qanday qilib bu?.. Xotin boK»lsa, hozirgacha bola-pola tugK»ardi - qani?! Unvon-unvon deb oK»lgan buningiz! Tavba, shu savildan quruq qolganiga achchiqma-achchiq, Amerikaga joK»naydimi xotin degani?! Axir, unvonli boK»lish uchun biror sohada, aniqrogK»i, biror kishiga yaxshilab xizmat koK»rsatish kerak...

Xonim. Bas qil endi! Seni bugun jin chalgani aniq ekan! (Bir nafas sukut saqlab.) Boya telefonda Rahmatjon ukam senga...

Melis. Akam deng! U odam yetmishga qarab ketyapti, ena!

Xonim. Voy, yosh koK»rinadi-ku? OK»zi B«opa-opaB» deb yuradi doim...

Melis. Kerak boK»lsa, dadam tengi odam, mendan ham yosh koK»rinadi. Kerak boK»lsa! Boy otamga shu kerak-da!

Xonim. Nimaga kerak ekan? Namuncha?..

Melis. Ena, oK»zingizni goK»llikka solmang!..

Xonim. Mayli, mayli. Ishqilib, shu opaginangning boshini pana qilsami, devdim-da. Mayli, ikkinchi xotin boK»ladimi, uchinchimi... Xotini kasalmandroq ekan oK»zi... Badavlat odam... Bu oK»lguring esa anovi sarivoyi bilan qaytib yarashmoqchi!

Melis. Opamni qoK»yib turing. Boy ota nevarangizga xaridor!

Xonim (taajjubi ortib). Voy, kelin qilmoqchidir-da? OK»gK»illari uylangan-ku! Yo... birortasi ajrashibdimi?

Melis. OK»gK»lini boshiga uradimi, oK»zi turganda!

Xonim. Voy, voy, nimalarni valdirayapsan-a, Melis! Es-pesing joyidami oK»zi? Bu goK»dak-ku hali, endi oK»n sakkizga kiradi-ya?!

Melis. Ukajoningizning nazarida moK»ljaldan ikki yosh oK»tibdi... Ena! Bu yogK»ini eshiting boK»lmasa! Men oK»zimni mastlikka urib yotganman, saudiyalik oshnasi Doniyor hojiga aytgan: B«Otalari oK»rus ekan-u, ammo oK»zlari jannati bir pari,

koK»zlari koK»kimsir! Hayfki, yoshlari oK»tib qolyapti-da. Erta-indin oK»n sakkizga chiqsalar kerak...B» Bu gapni men oK»zim toK»qiymanmi?!

Xonim. Hoy, hoy, bas! Yum ogK»zingni! Shundoq olijanob, pokdomon odamni sen bola...

Melis. Iflos, iymonsiz odam deng! Rasvo bir buzuqi deng! Oxiri jazosini oldi - sindi, korxonona-porxonasi bilan qoK»shmazor boK»ldi! Mana shu uyni sotib yaxshi qildingiz, ena, nahs bosib ketgan edi oK»zi. Eh-he, kimlarni qoK»ldan oK»tkazmadi bu yerda!..

Xonim (oK»zini yoK»qotib qoK»ygan). Hoy, boK»ldi, boK»ldi! Sen qayoqdan bilasan, axir? Tuhmatchi!

Melis (shartta oK»rnidan turib). OK»zim sherik edim desam, ishonarsiz?!

Xonim (telbalanib, boshiga B«taqibB» olgan koK»zoynagini oK»gK»liga otadi). YoK»qol, iflos! He, basharang qursin!

Bormasang borma, lekin bir moK»min-musulmonni bunday malomat qilmagin-da, hayvon! (Battar jazavaga tushib.) Qol! Menga desa - hammang qol! OK»zim ketaman! Bitta oK»zim ketaman!

Melis (onasining vajohatidan choK»chib oshxona tomon chekinarkan). U yoqlar ham siz oK»ylaganchalik jannat emasdir, ena! B«Amerikada yashayman degan odam Kennedi aeroportiga borib tushgan zahoti koK»krigidan yuragini yulib olib, oyogK»i ostida ezgK»ilay-ezgK»ilay, shundan keyingina dollar yurtiga qadam bosmogK»i kerak. Jahannam, jahannam!B» derdi-ku anovi ukajoningiz! Esingizdan chiqdimi shu gaplar?

Xonim (esini yoK»sotib). Boraman! Jahannam boK»lsa ham - boraman! Yurakni olib ezgK»ilash kerak boK»lsa, ezgK»ilayman! (Sapchib turib depsinadi, oyogK»i ostida goK»yo nimanidir ezib-yanchadi.)

SoK»nggi manzara

Ship-shiydam xona. Devorlar yalangK»och. Gilam qoqilgan joyi oqarib turibdi, unda-bunda qoziqlarning oK»rni koK»zga tashlanadi. ToK»rdagi devor etagiga qatorlashtirib katta-kichik jomadonlar terib qoK»yilgan, har xil quti-kutichalar. Uy sotilgan, Amerikaga joK»nash taraddudi.

Nomozhom pallasi. OK»rtadagi stol atrofida Xonim bilan Sardor. Luiza bir chetda kitob oK»qib oK»tiribdi. U har zamon yer ostidan Sardorga qarab-qarab qoK»yadi.

Xonimning avvalgi shashti yoK»q, soK»lgK»in, kasalnamo.Boshini savatdek qilib durra bilan tangK»ib olgan.

Xonim (qoK»lidagi B«sabiq daftariB» - OK»sha bir varaq qogK»ozni tapillatib stolga uradi, qogK»oz uchib yerga tushadi). Qurib ketsin inglizchasiyam! Qanaqa til ekan-a bu, sira kallaga kirmaydi-ya! OK»zingiz biz bilan birga ketsangiz-chi, a, Sardorbek?..

Sardor (Luizaga bir nazar tashlab). Magistraturaga borish niyatim bor oK»zi... (Bir oK»ylanib olib.) Lekin gap qaerda oK»qishdagina emasdir. Ana, Kembriju Oksford diplomlarini qoK»ltiqib bekor yurganlar qancha!

Xonim. Mendayam uch-toK»rttasi yotibdi... hov sandiqda, mogK»orlab. Bugun, mana, koK»rib turibsiz - opangiz biznesvumen!

Sardor. Zamon doim shunday boK»lib qolavermas, opa... (Odatdagidek jiddiy maromda gapga kirishadi.) U ham bamisoli bir kema. ToK»fon turib chayqala boshlasa yo biron joyi teshilsa, unga qarshi chorasi ham topilar. Aks holda, agK»darilib keta-di, gK»arq boK»ladi-da. Xudo koK»rsatmasin - yana Nuh paygK»ambar zamonidagi toK»fon deng! Tarixda necha bor takrorlangandir bunaqasi...

Xonim (taajjub bilan). Nuh paygK»ambar, toK»fon... Buncha gapni qayoqdan bilasiz-a, Sardorjon?

Sardor (ajablanib). Kitoblarda bor-ku bu!

Xonim. Kitob, kitob... Shuning oK»zi bilangina ish bitmas ekan-da, ukam! Ana - domlangiz, umrlari kitobning orasida oK»tgan... Klara kiradi. Oyoq ostida yotgan haligi kogK»ozni olib, u yoq-bu yogK»iga qaraydi-da, orqa tomonini oK»girib oK»qiy boshlaydi. OK»qib boK»lgach, onasiga uzatadi.

Klara. OK»qidingizmi? Sizga-ku. Dadamdan... (U barmogK»i bilan koK»zyoshini artib, oshxona tomon yuradi.)

Xonim (hang-mang, qogK»ozning orqa-oK»ngiga tikila-tikila, uni Sardorga tutqazadi). Siz oK»qib 6e-ring, Sardorjon. QurgK»ur koK»zoynagimni sindirib qoK»yibman deng, koK»zim oK»tmayapti... Bu mening ingliz tili qogK»ozim edi-ku, orqasiga qaramabmiz-da...

Sardor (oK»qiy boshlaydi). B«Xonim... OK»chirilgan... Azizim Roza Hasan... OK»chirilgan... Bibirobiya! Men bu gaplarni senga koK»pdan beri aytolmay kelardim. Jiydaliga joK»nashdan oldin xat qilib yozishni mavB™qul bildim. Xotin! Men sening oldingda, farzandlarimning oldida behad aybdorman. OK»ylab koK»rsam, umrim xatolarga toK»la ekan. Shu xatolar...

OK»chirilgan... adashuvlar orqasida, bilib-bilmay, sizlarning ham hayotingizni barbod qilibman. Roza Lyuksemburgga havasan men seni - Roza, Klara Setkinga oK»xshatib qizimni - Klara, yolgK»iz oK»gK»limni esa, bilasan, oK»zim umrimni bagK»ishlagan gK»oya yoK»lboshchilarini eslab - Melis deb atadim. Shu ruhda tarbiyaladim. Balki koK»pgina bemavB™niliklar shundan ham boshlangandir. BoK»lmasa, menga kim qoK»yib ediki... OK»zim bir Jiydalidan chiqqan JoK»raqul boK»lsam! KoK»rmaganning koK»rgani yomon ekan, Bibirobiya! Zamoni ayblamoq endi befoyda. Bari-bariga oK»zim aybdorman. Seni - bippa-binoyi musulima ayolni oK»zimcha zamonaviylashtirmoqchi boK»ldim-a! Buning oqibatini bilganimda, xudo haqqi, uydan tashqariga chiqarmasdim seni!.. OK»qiyveraymi? (Sardor Xonimga qarab oladi. Xonim karaxt - miq etmaydi.) Albatta, men ham koK»p qatori yangi zamondan xursandman, lekin oshkora riyokorlik, tavB™ma bilan uni olqishlash qoK»limdan kelmadi. Nachora, ebB™tiqodimni oK»zgartirolmadim. Keksaygan chogK»imda toK»nimni almashtirishga nomus qildim chogK»i. Xatolardan iborat umrimda yana gunohga botmayin dedim-da. QoK»y, huv dono YalangtoK»sh aytganidek, B«Shu yoK»ldan keldim, shu yoK»ldan ketay!B» Seni esa tutgan yoK»lingdan qaytara oladigan zot yoK»q bu dunyoda. U - OK»lgan. OK»sha - menman! Mayli, bilganingni qil! Ketsang ketaver Amerikangga! Men endi Jiydalida qolsam kerak. Otam-onamning xoku suyagi oK»sha yerda!

Yetti pushtim oK»sha yerda! Bir kuni kelib qazom yetganida begona yurtlarda goK»rma-goK»r koK»chib yurmayin, qoK»y! Bir yildan bu yogK»iga, oK»sha Amerikaga ketish vasvasasi boshlanganidan beri oK»ylayman. Endi qarorim qat'iy - men bormayman! Klarang... OK»chirilgan... Komilangga ayt, iloji boK»lsa, qizini biror musulmonga uzatsin, u yoqlarda ham topilar... Melis mendan ranjib yurmasin. Aytib qoK»y, undan norozi emasman. Uni yoK»rigK»imga solishga behuda uringan ekanman. Mayli, bilganidan qolmasin. Musiqachi boK»lsa - boK»lar, Jiydalidan ham shunaqasi chiqsa chiqibdi-da! Robiya, sendan iltimos, ketishlaringdan oldin bir borib anovi jafokash ammamizdan xabar olinglar, xoK»pmi?

Ehtimol, keyinroq oK»zim kelib u kishini qishloqqa olib ketarman. Yana bir gap. Tursunboy koK»rinib qolsa aytarsan. Mening umidimda boK»lmasin. Ishini yozdirmoqchi boK»lsa, boshqa birortasini topsin - men endi unaqa nomavB™qulchilikka borolmayman. Umuman-ku, ilmni xor qilmay, oK»zga bir sohaning tizginini tutgani mavB™qul edi shu bola. Mayli, buyam mening boK»ynimdagi bir gunoh. Boshidayoq otasining - paxta terimi mavsumida MirzachoK»ldan topgan rais birodarimning

16 Kitoblar Olami | Sever.UZ | Uzsmart.UZ

Uzsmart.UZ
Kitoblar olami

yuzidan oK»tolmaganman... Ilojini topib pulini qaytarib bersang. Oxirgi gapim: anovi Rahmatullohdan hushyor boK»l, Robiya! KoK»ngli toza emas u odamning. Bilishimcha, Jiydaliga ham aloqasi kamroq. Uning vatani - boshqa... Bibirobiya! Xudo yor boK»lsin sizlarga, xotin! Biz endi koK»risholmasak kerak. Diydor qiyomatga qolmasa deb qoK»rqaman. Yana bir oK»ylab koK»rarsan. Balki... Bor aybim uchun sening, jigargoK»shalarimning oldida tiz choK»kib uzr soK»rayman! Rozi boK»linglar! Alvido! Gunohkoring JoK»raqulB». BoK»ldi...

Xonim (ayanchli bir holatda). Qachon yozilgan ekan, qarang-chi?

Sardor. Ikki ming birinchi yil toK»rtinchi sentyabrKj!

Xonim. Bugun nechanchi?

Sardor. Bugun... OK»n birinchi edi shekilli.

Xonim. Bir hafta!.. Bu odamdan nega shu kungacha darak yoK»q desam... Vasiyat, xuddi vasiyatnomaga oK»xshaydi, tavba!

Stollariga tashlab ketgan ekanlar-da... Qaramabman ham. Luiza, manovi qogK»ozni qaerdan oluvding?..

Shu mahal eshik koK»ngK»i iroqK»i jiringlab koladi. Klara dahliz tomon oK»tib, eshikni ochadi.

Klara (sevinib). Ammashkam! Ammajonim keldilar!

Klara A s a l xolani qoK»ltiqlab xonaga boshlab kiradi. Odatdagi salom-alik, achom-achom. Bu orada Sardor bilan Luiza asta sirgK»alib ichkari xonaga kirib ketadi.

Asal xola. Kecha bir tush koK»rib edim, koK»nglim alagK»da boK»lib, sizlardan xabar olgani keldim, aylanay.

Xonim (sipogarchilik yuzasidan). Xush kepsiz, amma. Zerikmayapsizmi u yoqda? OK»rganishib ketgandirsiz?..

Asal xola. Men hozir boshqa joydaman, RoK»za... Robiyajon! Xuddi mana shu sizlarnikiga oK»xshagan bir uyda davru davron qilib oK»tiribman, aylanay.

Xonim. Voy, nega?! U yer-chi? Nima boK»ldi?

Asal xola (maroq bilan). E, soK»ramang, aylanay, bu yogK»i qiziq boK»pketdi! Yallachi kelinimiz, Melisjonning ayolida, meni eltib qoK»ygan kurort joyda bir haftami, oK»n kunmi turdim-da. HammayogK»i daraxtzor kattakon bogK» deng! Bari oK»zimga oK»xshagan qari-quri. OK»shalar bilan galalashib yurib edim, bir kuni yosh bir er-xotin kelib, meni uylariga olib ketdi. Kattalarim bilan gaplashgan boK»lsa kerak-da, fahmimcha. OK»zlari olis bir yurtga poslami, nima deydi...

Klara. Elchidir-da, elchi!

Asal xola. Ha-a, shunday boK»lib ketayotgan ekan. Uch yilgami, toK»rt yilga. Er-xotin. Qizchalari oK»zlari bilan birga.

OK»gK»illari esa bu yerda institutda oK»qiydi. OK»shanga qarab turish kerak ekan. Ham deng, uy-joyga egalik qilib. Biram yuvosh, biram batartib bolaki...

Xonim. Qayoqqa ketishdi dedingiz? Amerikaga emasmi?

Asal xola. Shunisini soK»ramabman-a, Robiyajon. Ishqilib, juda olis bir joy. Shuhratjon, oK»gK»illari-da, yanagi yil oK»qishini bitirsa, kelib bizniyam opketisharmish oK»sha yoqqa...

Xonim (betoqat boK»lib). Amma, sizlar mana, Klaraxon bilan gaplashib oK»tiringlar. Kechadan beri mening sal mazam yoK»qroq. Kirib birpas choK»zilay. (U yotoq boK»lmaga qarab yuradi.)

Klara. Amma, doim shuni soK»rayman deb yuraman: siz bizlarga qanday amma boK»lasiz? OK»zingiz Asal xola-ku!

Asal xola. Asal boK»lmaylar ketay, bolam! Otim shunday boK»lgani bilan, Robiyajon toK»gK»ri aytadi, oK»zim bir zahar, qatron!

Peshonam undan battar shoK»ru shoK»ron!.. Ibi, shu vaqtgacha bilmasmiding, Kilarajon? Domlaning koK»ngillariga kelmasin-u, aslida men sizlarga chin amma boK»laman. Mana shu enang - Bibirobiya menga tus jyan! Rahmatli bobongning kenja singlisiman-da. Dadang ham menga qarindosh, aylanay. ToK»gK»ri, uzoqroqK»-u, lekin xesh, chatishligimiz bor. Ona tomondan. Domla bilan xolavachcha boK»lamizmi-ey, esimdan ham chiqqan, ishqilib, qarindosh-da-e! U yogK»ini soK»rasang, otang bilan enang ham bir-biriga begona emas... Aytganday, Domla koK»rinmaydilar?

Klara. Bugun-erta kelishlari kerak. U yoqqa joK»nash oldidan qishloqlarini bir koK»rib kelmoqchi edilar.

Asal xola. Ha-a... (U yoq-bu yoqqa alanglab.) Tayyor boK»ppopsizlar oK»zi... Hay, qolganini eshit boK»lmasa! Bu shoK»rpeshona ammaning ikki qatla er qildi - ikkovi ham oK»ldi. Xudoyim birgina tirnoqni ham ravo koK»rmadi-ya! (Uzoq tin oladi.) Enang Domladan qolishmayin dedimi, men ham olim boK»laman, deb turib oldi. Bu yoqda Melisjon hali goK»dak, unga qaraydigan odam yoK»q. Shuytib kepqolganman-da men bu yoqlarga, bolam. Mana, endi Shuhratjonga qarab oK»tiribman, begona boK»lsayam... Ishqilib, ammaning hamma zamondayam mehnati bilan kun koK»rgan, aylanay. Qolgan bari bekor ekan...

Hay, oK»zingdan gapir. Zerikmay-toriqmaygina oK»tiribsanmi?

Klara. OK»zim... (alamnok jilmayadi) tugK»ilgan vatanimda chet ellik begona boK»li-ib oK»tiribman, ammajon. Bevatandek gap-da!

Tashqari eshikning qulfi shiqirlab, xonaga B«Oq kaptarB» otilib kiradi. Rangida rang yoK»q. Asal xolani koK»rib, voy, bu kampir yana nima qilib yuribdi degandek, taqqa toK»xtaydi.

B«OqkaptarB» (jonholatda chinqirib). MamulKj! Mamu-ulKj!

Yotoq boK»lmadan koK»zlari qizargan Xonim chiqib keladi. Sardor bilan Luiza ham koK»rinadi.

Xonim. Ha, jonim, tinchlikmi? Nima boK»ldi?

B«Oq kaptarB» (vahima bilan). Eshitmadinglarmi? Voy, dahshat, dahshat! Amerika portlabdi! Portillab ketibdi, mamulKj!

Xonim. Bu nima deganingiz? Voy, nega portlaydi Amerika? Tushuntirib gapirsangiz-chi, jonim! OK»zingizni bosib oling bunday...

B«OqkaptarB» (oK»zini bosolmay). Shu, portlabdi! Teatrda hammaning ogK»zida shu gap! Televizordan koK»rsatganmish!..

Xonim. Televizor... yoK»q. Sotilgan... Rostmi shu gap oK»zi? Alahsiramayapsizmi ishqilib?

B«OqkaptarB». Rost! Rost! OK»lgur terrorchilar portlatibdi! (YigK»lamsirab.) Endi nima qilamiz-a, mamulKj? Qayoqqa ketamiz endi?!

Klara (chimchilagandek). Ketmaysiz. Qolasiz shu yerda.

Xonim (shilq etib stulga oK»tirib qoladi. Alam-iztirob bilan). Da! Shuncha chopa-chop, shuncha taraddud! Shu-uncha xarajat!

Endi nima qildim-a?! Uy-joy sotilgan, pul yoK»q...

Klara (sovuqqina). QoK»ngK»i iroq qilasiz Amerikaga! Rahmatjon aka anovi villani sotib, pulini joK»natadi. Uy-joyimizni qaytarib olamiz. Shu!

Xonim. Amerika... portlagan-ku! Pul qoladimi?! Pul yoK»q endi, pullarim yoK»q!..

Klara. Amerika katta mamlakat, oyi, katta mamlakat!

This is not registered version of TotalDocConverter

Xonim. Yonma-yonma-yonma qolgan! Keng-moK»lgina. Boshpanasiz, qup-quruq!.. Qaerda, qanday kun koK»ramiz-a endi?..
A m m a (qoK»rqa-pisa). Bizlarnikida turib turarsizlar. Keng-moK»lgina. Beminnat...
Klara. Jiydali-chi?! Jiydaliga borasiz! Dadamning yonlariga...
Xonim. Voy! U yerda... uy-joyimiz yoK»q-ku? Hamma har yoqqa toK»zgK»ib ketib, u yerdayam odam qolmagan deb eshitaman...
Klara. Biror vayrona topilib qolar...
Xonim. Vayronada yashaymanmi hali, voy!
Klara. Hammayam koshonada yashamayapti-ku, oyi!
Xonim (alahlayotgandek). Jiydali... uzo-oq! Qanday boramiz?
Klara. Amerika yaqin ekanmi?!
Xonim. Amerika... Amerika... portlagan... Shoshma, BoK»ston nima qilayotgan ekan, soK»ray-chi? Ie, aytganday, uning ham eri ketib qolgan. Hamma... hammasi ketgan-a, tavba! U nima qilarkan endi?.. Vo-ey, shundoq charchadimki!.. Qayoqqa qaramang - portlov! Qayoqqa qaramang - portlov! Shularga qoK»shilib men ham portlab ketsam qaniydi!..
Shoshilib xonaga Melis kirib keladi. Bejo, bezovta.
Melis. Eshitgandirsizlar?
B«OqkaptarB» (besabr). Eshitdik, eshitdik. Portlabdi. Amerikada...
Melis. Jiydalida portladi... (Xonim nogahon oK»ziga kelib, koK»zini ochadi.) BoK»ling tezroq, enajon, joK»nash kerak! Jiydaliga!
Xonim (hushyor tortib). Nima qilamiz u yerda?
Melis (bazoK»r oK»pkasini bosib). Eringizning janozasiga bormaysizmi?!
Xonim (vahima ichida). Nima?! Nima deyapsan?!
Melis. Dadam olamdan oK»tibdilar! ToK»satdan! Haligina xabar keldi... Dadajon!.. (XoK»ngrab yuboradi.)
Klara (ukasiga qoK»shilib). Voy, dadajoni-im!..
Xonim (esi ogK»ib qolgan). Iya, nega, qachon, qanday? Voy, shoK»rim!.. Endi nima boK»ladi?!
Melis (yigK»i aralash). BoK»linglar, boK»linglar! Tez! Hozir Tursunboy keladi, joK»naymiz!
Hamma yigK»i-sigK»i bilan xonalarga tarqab ketadi. YolgK»iz Asal xola qoladi. U tappa yerga oK»tirib oladi-da, beixtiyor kaftlarini bir-biriga urib goK»yanda boshlaydi.
Asal xola. Hah, domlajon, domlajon-a! Bir keldingizu bir ketdingiz-a, domlajon-a! Sizday odam bormidi-ya, domlajon-a! Sizday olim bormidi-ya, domlajon-a! Bir avliyo, bir donosi siz edingiz! Bu uylarning podishosi siz edingiz! Jannatlardan ato etsin, domlajon-a!..

Eng soK»nggi manzara

OK»sha tanish boK»m-boK»sh xona. Ikki tomondan ikki kishi kirib keladi. Bular - yoshgina er-xotin.
Xotin. Yaxshi, menga yoqdi. (Qator eshiklarni bir-bir koK»rsatib.) Mana bunisi - Zilolangizniki, unisi - Farruxbekka, huv anovi boK»lsa... Kim yashagan bu yerda oldin? Qanaqa odamlar ekan? Amerikaga koK»chib ketishdi, deganmidingiz?..
Er. Ke, shularning haqqiga bir duo qilib qoK»yaylik...
Er-xotin yonma-yon choK»nqayib oK»tiradi.
Er. Auzi billohi minash shaytoni rajim, bismillohir rahmoni rahim...

Parda

Tomosha tugab, parda yopilganidan keyin ham tilovat sadolari eshilib turadi.